

Velkommen til 20 nordiske naturområder

TIPS FRA NORDISK MINISTERRÅD

I Norden finnes det tusenvis av verneområder i form av nasjonalparker og naturreservater. De har blitt vernet for å beskytte områdenes fauna, flora og geologi, men også for å gi de besøkende interessante og stimulerende naturopplevelser.

Hensikten med brosjyren er å vekke interesse for verneområdenes natur- og kulturverdier og framheve deres egnethet for naturturisme og friluftsliv. De 20 områdene som er valgt ut, er et tverrsnitt av Nordens fantastiske natur, og er godt besøkte turistmål allerede i dag.

Håpet er at reisearrangørene skal bli inspirert til også å utnytte de mange ypperlige nasjonalparkene og naturreservatene i Norden, og at vi alle som turister skal finne frem til Nordens naturperler!

Velkommen til 20 nordiske naturområder

Tips fra Nordisk ministerråd

DANMARK

- **Møns Klint** – landets hvite ansikt mot øst
- **Skjern Enge** – et nytt fugleparadis langs den jyske vestkysten
- **Vadehavet** – det flate landets møte med havet
- **Det sydfynske Øhav** – grønne øyer kledd i blått

FINLAND

- **Skärgårdshavet** – Rikt tradisjonslandskap og nakne holmer
- **Linnansaari** – Finsk innsjølandskap på sitt beste
- **Oulanka** – Frødig elvelandskap og slående natur
- **Pallas-Yllästunturi** – Sagnomsuste fjell og urskoger

ISLAND

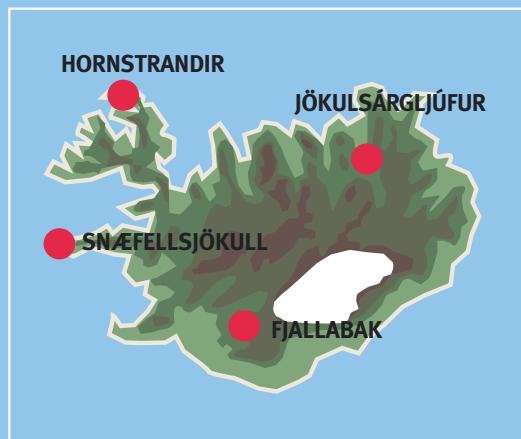
- **Jökulsárgljúfur** – mektig elvedal, fossende breelv, fossefall og geologiske formasjoner
- **Snæfellsjökull** – berømt vulkan, isbre, lavaformasjoner, fuglefjell og kulturminner
- **Hornstrandir** – avsidesliggende, kupert landskap, fraflyttede hus, enorme fuglefjell og spennende dyreliv
- **Fjallabak** – flerfargede fjell og daler, dyreliv, vulkanformasjoner og geotermisk aktivitet

NORGE

- **Folgefonna** – fra fjord til fjell
- **Geiranger-Herdalen** – fjordlandskap i verdensklasse
- **Vegaøyan** – et kystsamfunn på verdensarvlista
- **Lyngsalpan** – i midnattsolas rike

SVERIGE

- **Abisko** – nasjonalpark allerede i 1909
- **Bullerön** – skjærgårdens perle
- **Store mosse** – urlandskap i nåtid
- **Hornborgasjön** – spennende fuglesjø i rik kulturbygd

HORNSTRANDIR

JÖKULSÁRGLJÚFUR

SNÆFELLSJÖKULL

FJALLABAK

LYNGSALPAN

PALLAS-YLLÄSTUNTURI

ABISKO

OULANKA

VEGAØYAN

GEIRANGER-HERDALEN

LINNANSAARI

SKÄRGÅRDHAVET

FOLGEFONNA

BULLERÖN

HORNBORGASJÖN

STORE MOSSE

SKJERN ENGE

VADHAVET

DET SYDFYNSKE
ØHAV

MØNS KLINT

DET NORDISKE SAMARBEIDET

Det nordiske samarbeidet er et av de eldste og mest omfattende regionale samarbeider i verden. Det omfatter Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige samt Færøyene, Grønland og Åland. Samarbeidet styrker samhørigheten mellom de nordiske land med respekt for de nasjonale forskjeller og likheter. Det øker mulighetene for å hevde Nordens interesser i omverdenen og fremme det gode naboskap.

Samarbeidet ble formalisert i 1952 med *Nordisk Råds* opprettelse som forum for parlamentarikerne og regjeringene i de nordiske land. I 1962 underskrev de nordiske land Helsingforsavtalen, som siden har vært den grunnleggende rammen for det nordiske samarbeidet. I 1971 ble *Nordisk Minister-råd* opprettet som det formelle forum til å ivareta samarbeidet mellom de nordiske regjeringer og den politiske ledelsen i de selvstyrende områder, Færøyene, Grønland og Åland.

ANP 2006:734

© Nordisk Ministerråd, København 2006

ISBN 92-893-1325-0

Trykk: Alfa Print AB

Redaktør: Gunnar Zettersten

Oversettelse: Tamarind AB

Layout: IdéoLuck AB, www.ideoluck.se (#50109)

Omslagsfoto: Terje Rakke/NordicLife

Opplag: 2500

Trykt på miljøvennlig papir som oppfyller kravene

i den nordiske miljøsvanemerkeordning.

Publikasjonen kan bestilles på

www.norden.org/order.

Flere publikasjoner på

www.norden.org/publikationer.

Printed in Sweden

MILJØMERKET Trykksak 341 127

Nordisk Ministerråd

Store Strandstræde 18

DK-1255 Copenhagen K

Telefon (+45) 3396 0200

Fax (+45) 3396 0202

Nordisk Råd

Store Strandstræde 18

DK-1255 Copenhagen K

Telefon (+45) 3396 0400

Fax (+45) 3311 1870

www.norden.org

Innholdsfortegnelse

Velkommen til 20 nordiske naturområder	2–3
Innholdsfortegnelse	4
Forord	5

DANMARK

Møns Klint	6–7
Skjern Enge	8–9
Vadehavet	10–11
Det sydfynske Øhav	12–13

FINLAND

Skärgårdshavets nasjonalpark	14–15
Linnansaari nasjonalpark	16–17
Oulanka nasjonalpark	18–19
Pallas-Yllästunturi nasjonalpark	20–21

ISLAND

Jökulsárgljúfur nasjonalpark	22–23
Snæfellsjökull nasjonalpark	24–25
Hornstrandir naturreservat	26–27
Fjallabak naturreservat	28–29

NORGE

Folgefonna nasjonalpark	30–31
Geiranger-Herdalen landskapsvernområde	32–33
Vegaøyan verdensarvområde	34–35
Lyngsalpan landskapsvernområde	36–37

SVERIGE

Abisko nasjonalpark	38–39
Bullerön naturreservat	40–41
Store mosse nasjonalpark	42–43
Hornborgasjön naturreservat	44–45

Naturvernarbeidet i Norden	46–47
----------------------------	-------

Naturen er den viktigste årsaken til at turister kommer til Norden

Danmark lokker med det vidstrakte Vadehavet, nyetablerte vadefuglområder, havet og øyenes lange kyster med sanddyner, klipper og sandstrender. Isbreer, fjell og fjorder er blant de mange naturfenomenene som trekker turister til Norge. Høylandet, vulkaner, geysirer og andre geologiske fenomener lokker turister til Island. Til Sverige kommer turistene for å oppleve fjell, skog og store vidder, og Finland er kjent for å være landet med tusenvis av sjøer, og for det eksotiske Lappland.

Ulike aktiviteter utøves i naturen, f.eks. fiske, hundekjøring, kanopadling, fjellklatring, ridning, turgåing, sykling og sportsdykking. Mange bedrifter over hele Norden er startet nettopp for å ivareta interessen for disse aktivitetene.

Den verdensomfattende økningen i ”grønn” turisme medfører at de nordiske landene har en stor mulighet til å videreutvikle den naturbaserte turistnæringen. Det er sannsynlig at etterspørselen etter feriereiser med stort innslag av natur- og kulturopplevelser og naturaktiviteter vil øke. Dessuten kommer den voksende miljøverninteressen til å spille en større rolle for turistenes valg av reisemål.

Brosjyren viser noen av de verneområdene i Norden som er mest interessante med tanke på reiseliv. Den skal vekke interesse for og formidle kunnskap om verneområdenes verdier. Brosjyren informerer om verneområdene, hvor de ligger, hvilke kvaliteter de har, hvordan man kommer seg dit, og hva man kan oppleve og gjøre der. Brosjyren gir også informasjon om overnattingssteder, serveringssteder og andre besøksmål i tilknytning til de aktuelle områdene. Brosjyren er ment å gi en god beskrivelse av naturområdene som presenteres.

Brosjyren er å finne på Nordisk ministerråds nettsider på www.norden.org, og kan fritt lastes ned og spres.

Hvis du vil vite mer om ditt eget lands verneområder, se følgende nettsider:

Danmark: www.skovognatur.dk
 Finland: www.luontoon.fi og www.utinaturen.fi
 Island: www.ust.is
 Norge: www.dirnat.no
 Sverige: www.naturvardsverket.se

Prosjektgruppen for turisme i verneområder i Norden

Danmark: Jens Muff Hansen
 Finland: Annukka Rasinmäki
 Island: María Harðardóttir
 Norge: Olav Nord-Varhaug og Marie Lier
 Sverige: Ingvar Bingman, prosjektleder
 Gunnar Zettersten, sekretær

Møns Klint er den bratte klippen ut mot havet på østsiden av øyen Møn, sørøst for Sjælland.

Hvordan finne veien dit?

Fra Stege – Møns største by – kjører en mot øst gjennom Keldby, Borre og Magleby. Derfra fortsetter veien direkte til parkeringsplassen ved Store Klint. Det er andre parkeringsplasser i området, bl.a. ved Jydelejet og Liselund. En kan kun parkere på de avmerkede parkeringsplassene (se bl.a. folder fra Skov- og Naturstyrelsen).

Adresser

Møns Klint og Klintholm
Folder utgitt av Skov- og Naturstyrelsen
www.sns.dk/Falster/vandrefl/53moenskl.htm
Ulvshale Naturcenter
Ulvshalevej 283
4780 Stege
+45 5581 1853
Naturveileder, Møn
Stig Nøhr
Grønssundvej 275
4792 Askeby
+45 5581 7172
Seilkutteren Discovery
+45 2140 4181
www.seilkutteren-discovery.dk
Møn Turistbyrå
www.moen-touristbureau.dk

Mer informasjon

Søk etter emnet på:
www.skovognatur.dk

Stig Bachmann Nielsen/Naturplan

Møns Klint.

Møns Klint – landets hvite ansikt mot øst

Langs Møns østkyst speiler Møns Klint seg i Østersjøen. De steile hvite krittklippene, som er Danmarks høyeste, danner, sammen med den grønne bøkeskogen og avvekslende gressland, et enestående naturområde. Stedet har noe å by på for enhver - både for den alminnelige turist, geologen eller botanikeren. Klippen har årlig ca. 300 000 besøkende.

Møns Klint utgjør mer enn 7 km av Møns østkyst, og ved Dronningestolen når den sitt høyeste punkt på 128 m. Klippen omkranses, langs hele sin lengde, av den grønne Klinteskov, som med sine mange kløfter og stup – de såkalte ”fald” – når nesten ned til kysten. I den nordlige delen av skogen finnes det utstrakte gresslandarealer ved Jydelejet, og sør for Klinteskoven ligger store gresslandområder ved Høvblege. I alt 2100 hektar med klipper, skog og gressland er fredet.

Klinten: Kalken i Møns Klint er dannet av kalkavskalling fra mikroskopiske dyr og planter som er blitt avleiret på bunnen av et tropisk hav for ca. 75 millioner år siden. En kan se hvordan krittet er blitt skrubbet opp

av isen på tynne, foldede lag av flintstein. Dersom en er heldig, kan en i krittet finne forsteininger fra krittthavet – bl.a. kråkebolle, blekkspruter og muslinger.

Andis Liepa/Naturplan

Vandrefalken hekker igjen på Møns Klint.

Utsikt over Sydøstmøn og Østersjøen ved Høvblege.

Møns Klint ved Store Klint.

Planter og dyr: Den kalkholdige grunnen betyr at det er gode livsvilkår for mange plantearter. Både i skogen og i gresslandet vokser noen av Danmarks mest sjeldne orkideer som salepsrot og purpurnøkkel. En sjelden sommerfugl – svartflekkt blåvinge – har et av sine eneste levesteder i gresslandet. Den lever i sandete gressland og trenger lune, åpne flekker med planter av timian eller oregano, hvor den legger eggene sine. Den var i fare for å forsvinne på grunn av tilgroing, men en målrettet pleieinnsats har hjulpet både sommerfuglen og flere sjeldne planter i området. Det meste av klippen er utilgjengelig, noe vandrefalken utnytter ved valg av reirplassering. Etter at den forsvant på grunn av innsamling av egg i 1970, er den siden 2001 igjen blitt hekkefugl på klippen, der den har sitt foreløpig eneste hekkeområde i Danmark.

Kliteskoven: Den kalkrike bunnen medfører at bøketrærne vokser langsomt, og løvet på trærne forblir lysegrønne hele sommeren. En del av skogen er såkalt "naturskog", dvs. at det ikke drives hogst, eller pleies på annen måte. Dette gir plass til et større mangfold av dyr og planter.

Jydelejet og Høvblege: Jydelejet er et åpent gressland som skjærer seg inn i landskapet

bak klippen. Terrenget består vekselvis av spredte tregrupper og einer i tillegg til mange gressområder. Området pleies med kyr og rydding av uønskede trær og busker. Sør for Kliteskoven ligger et annet utstrakt, kupert gresslandområde – Høvblege. Flere stier fører gjennom området, og derfra er det en storslått utsikt over hele Sydøstmøn og Østersjøen.

Liselund: I den nordlige delen av Kliteskoven ligger Liselund, som med sitt lille, stråtekte slott er et enestående eksempel på hage- og bygningskunst fra slutten av 1700-tallet.

Friluftsliv: En kan ferdes langs hele toppen på klippen. En kan også gå langs stranden, men mange steder kan det være vanskelig å passere, og i perioder kan deler av stranden være stengt på grunn av rasfare. Det går trapper ned til stranden flere steder. Kysten egner seg ikke til bading, fordi det er mye steiner og sterk strøm. Til gjengjeld er de bra fiskemuligheter, spesielt etter havørret. For barna er det anlagt en naturlekeplass ved Storeklint. Fra Klintholm Havn kan en komme ut med båt og se Møns Klint fra havet, og ettersom avstandene på Møn er små, er øya velegnet til sykkelferie.

Natursentre: Det nye Geocenter Møns Klint vil etter planen stå ferdig i 2007 ved Store Klint. Det blir et geologi- og natursenter med utstillinger om klippen, dens tilblivelse og betydning for landskap og natur.

Året rundt: Møns Klint er et spennende sted hele året, men er nok på sitt vakreste i perioden mai-oktober, når skogen har blader. Hvis en vil se noen av de sjeldne orkideene, bør en komme i mai-juni. I fuktige perioder i vinterhalvåret er rasfaren større, og nedenfor klippen kan det mange steder være vanskelig å komme frem.

Gressland ved Jydelejet.

OVERNATTING

På Møn finnes det både campingplasser, sommerhus og private hjem med overnatting og frokostservering. Nær ved Klinten ligger Møns Vandrehjem. Der er også mulig å bo på kroer, også helt ute ved Møns Klint på Liselund Ny Slot. Turistbyrået i Møns kan gi ytterligere informasjon.

SERVERING

Det finnes mange spennende restauranter på Møn. I Keldby ligger Præstekilde Hotel, i Askeby tilbyr Damme Kro dansk kjøkken, og på Liselund Ny Slot kan en bl.a. få økologiske retter.

ANDRE BESØKSMÅL

I den nordlige delen av Møn ligger Ulvshale, som har spennende naturskog og naturlandskapsarealer. I skogen like ved campingplassen ligger Ulvshale Naturcenter, som tilbyr ekskursjoner og arrangementer på hele Møn. Fra Ulvshale er det oppdrett til den lille øya Nyord, hvor det finnes fuglerike enger og en idyllisk landsby. Flere av Møns kirker har mange kalkmalerier fra middelalderen – bl.a. Keldby, Elmelunde og Faneffjord Kirke.

Skjern Enge ligger i Vest-Jylland langs den ytterste delen av Skjern Å ut mot Ringkøbing Fjord.

Hvordan finne veien dit?

Området nås lett med bil. Det går tog og busser til Skjern og Tarm. Fra rutebilstasjonen i Tarm går Nebel-bussen, som stanser i Lønborg. Herfra kan en gå ned til området, eller fortsette videre på medbrakt sykkel. Det går offentlige veier rundt til parkeringsplasser som alle ligger i kanten av naturområdet.

Adresser

Skjern-Egvad Museum
– Vestjyllands Økomuseum
Bundsæk mølle
www.skjern-egvad-museum.dk

Skjern Turistservicekontor
www.visitvest.dk

Tarm Turistkontor
www.visittarm.dk

Mer informasjon

Søk etter emnet på:
www.skovognatur.dk

Skjern Enge – et nytt fugleparadis langs den jyske vestkysten

På 1960-tallet ble Skjern Å ut mot Ringkøbing fjord rettet ut og ca. 4000 hektar med floddelta, enger og sump ble avvannet. Med ett slag forsvant et fantastisk hekkeområde for vannfugler. Til gjengjeld bidro markene til økt landbruksproduksjon. I dag er utviklingen i Danmark kanskje i ferd med å snu. Nye våtområder har sett dagens lys – og Skjern Å slynger seg igjen gjennom våte enger og fremspirende sivskog.

I 1987 besluttet Folketinget å restaurere vannløpet og gjenskape 2200 hektar våtmark langs de nederste 19 km av Skjern Å. Arbeidet ble igangsatt i 1999 med støtte fra EUs Life-program og var ferdig i 2002.

Ønsket var å gjenskape et stort og rikt naturområde for ville planter og dyr, å forbedre miljøet i Ringkøbing fjord og øke mulighetene for friluftsliv.

Allerede få år etter at vannet kom tilbake, er området blitt tatt i bruk av tusenvis av fugler. Og prosjektet forventes også å bli til glede for oteren og Skjern Å-laksen. Jakten er regulert og hele området er utpekt som europeisk beskyttet naturområde (Natura 2000).

Naturopplevelser: Parkeringsplassene langs Skjernåvej mellom Skjern og Lønborg ligger omtrent i vannkanten, få meter fra fuglene.

En frisk tur på skøyter ut over engene i januar.

Mange gjess, ender, vadefugler og lappedykkere yngler i engene, og et stort antall av bl.a. kortnebbgås og sangsvaner kommer på besøk i trekktiden. Skjestorker har begynt å bruke Skjern Enge i hekketiden. Disse forunderlige fuglene er en stor attraksjon.

Kulturhistorie: Skjernådalen har vært bebodd av mennesker siden oldtiden. Der er funnet rester av gravplasser og bebyggelse fra jernalderen. Laksefiske og kvegdrift basert på gress i engene har hatt stor betydning for området. Omkring 1100-tallet lå det en kongsgård vest for Lønborg Kirke, og Lønborggård var opprinnelig en bispegård oppført av bispem i Ribe på 1400-tallet. Det har vært flere vadesteder over elven, bl.a. ved Lønborg og Skjern. En ny hengebro, Kong Hans Bro, er blitt oppført der den eldste broen lå ved Skjern.

Jens Muff Hansen/Naturplan

Sorthalset lappedykker viser fram familien langs et av områdets parkeringsplasser.

Lønborg Kirke kan igjen skue ut over de vannfylte engene langs Skjern Å. I bakgrunnen sees Ringkøbing Fjord.

Informasjon: I den sørvestlige delen av området nord for Vostrup ligger Naturcenter Skjern Enge med en utstilling om fugler i engene. I den østlige delen av naturområdet er Naturcenter Skjern Å under oppbygging, bl.a. med en utstilling om elvens historie og dens plante- og dyreliv. Der er satt opp mange skilt og flere informasjonstavler, bl.a. ved Pumpestation Nord og Skjern Bådehavn, om ådalens historie og naturen.

Fasiliteter: I området finnes det mer enn 20 km stier med gangbroer og parkeringsplasser, med gode muligheter for gåturer, sykling og riding. Stiene kan nås fra i alt 26 P-plasser, hvor flere har toaletter og grillplasser. Ved flere steder er det bygd fugletårn og fu-

gleskjul. Det største tårnet, ved Skjernåvej, har rampe for rullestoler og gjester som er dårlige til bens. En del stier og rasteplasser har fast dekke, slik at de kan benyttes av handikappede. Ved Pumpestation Nord og øst for Borris ligger primitive leirplasser hvor en kan overnatte under åpen himmel og nyte naturens lyder.

Friluftsliv: Kanopadling er tillatt fra Borris til fjorden fra 16. juni til 28-29. februar. Området er velegnet til sykling og riding. Opplysninger om leie av sykler og hester kan fås på turistkontoret i Skjern. Skjern Å er rik på fisk. Her kan man fiske ekte vestjysk laks, og noen kan bli så store som 26 kg. Dansk fiskekort til elven kan bl.a. kjøpes på turistkonto-

rene i Skjern og Tarm. Fiskesesongen er fra 16. april til 15. september. Der er også gode jaktmuligheter på vannfugl i området.

Spesielle aktiviteter: Oxbøl Statsskovdistrikt arrangerer mange turer med naturveileder i Skjern Enge, både for barn og voksne. På turene kan en få god hjelp til å lære om vannfuglene. Der tilbys også mange andre natur- og kulturhistoriske aktiviteter. Det beste er å forhøre seg hos bl.a. Oxbøl Statskovdistrikt og Skjern Egvad Museum, eller hos turistkontorene i Skjern og Tarm.

OVERNATTING

Der finnes flere campingplasser i nærheten av Skjern Enge, bl.a. i Skjern og Tarm. Her kan det også leies hytter eller leiligheter. Av hoteller kan nevnes Hotel Vestjyden i Skjern, Hotel Smedegården i Lem, Bechs Hotel i Tarm, Skaven Hus og Bundsgård Hotel i Borris. Dessuten finnes det ferieleiligheter og sommerhus. Mange steder tilbyr overnatting og frokost, spesielt langs Ringkøbing Fjord. Turistkontorene i Skjern og Tarm kan opplyse om aktuelle alternativer. Ved Bundsbæk Mølle nord for Skjern finnes det et vandrehjem drevet av Skjern Egvad Museum.

SERVERING

Der er flere spisesteder i bl.a. Skjern og Tarm. Her finnes det pizzeriaer, grillbarer og restauranter på de hotellene som er nevnt over. Det er en stemningsfull opplevelse å besøke Fahl Kro ute ved Ringkøbing Fjord sør for Bork Havn. Om sommeren serveres det ettermiddagskaffe i den gamle skjenkestuen, og berømt kro-eggekake torsdag aften (bordbestilling på +45 7528 0143). Skaven Hus ved Skaven Strand har restaurant med en flott utsikt over Ringkøbing Fjord.

ANDRE BESØKSMÅL

I Skjern finnes det en utstilling om elven, "Alle tiders Å", om avanningen og reetableringen av Skjern Å. Skjern Egvad Museum består av 15 kulturhistoriske besøkssteder langs Ringkøbing Fjord, bl.a. en jernalderlandsby ved Bundsbæk Mølle og et vikingemuseum ved Bork Havn. Stedene er bundet sammen av "Drivvejen" – en 33 km sykkelrute. Stranden langs Holmslands Klit og Tipperhalvøen med fuglereservatet, Tipperne (begrenset åpningstid), i den sørlige delen av Ringkøbing Fjord er også verdt et besøk.

Vadehavet ligger i Sydvest-Jylland, ut mot Nordsjøen.

Hvordan finne veien dit?

Den nasjonale sykkelrute 1 (Vestkyststruten) passerer gjennom vadehavsområdet like ved dikene. Biler kan tas med ferje til Fanø, men en kan også klare seg med buss på øya. Rømø har forbindelse for biler og sykler over demningen. Mandø kan besøkes med Vadehavsbussen, en traktortrukket konvoi, fra Vester Vedsted få kilometer sør for Ribe.

Adresser

Vadehavsentret
www.vadehavsentret.dk

Naturcenter Tønninggård
tonnisgaard@romo.dk

Natur & Kulturformidlingscentret
 Myrthuegård
www.myrthuegaard.dk

Blåvand Naturcenter
www.blaavand-naturcenter.dk

Sort Safari
www.sortsafari.dk

vadehavets Net Nyt
www.vnn.dk

Turistkontor

Blåvandshuk: www.bte.dk
 Esbjerg: www.visitesbjerg.com
 Fanø: www.fanoeturistbureau.dk
 Ribe: www.ribetourist.dk
 Tønder: www.visittonder.dk

Mer informasjon

Søk etter emnet på:
www.skovognatur.dk

Lars Maltha Rasmussen/Naturplan

Hvert år besøker 10-12 millioner vannfugler vadehavsområdet under trekket.

Vadehavet – det flate landets møte med havet

Barskt og mildt beskriver den store spennvidden i opplevelsen av strandengene og Vadehavet. Den friske vinden avstår sjeldent sin rett til å fare over de åpne flatene. Enkelte dager sender værgudene forrykende stormer inn fra vest – og setter befolkningen i alarmberedskap. Desto større er gleden når solen stråler fra en høy, vindstille sommerhimmel og lover en ”stor” søndag langs vannet.

Strandengene og Vadehavet brer seg vidstrakt langs det sørlige Jyllands vestkyst ut mot Nordsjøen – med enestående vadeflater, klipper, hedemark og strandenger som for en stor del er fredet, som reservat eller omfattet av internasjonale verneavtaler (Natura 2000).

Selve Vadehavet, med tidevannet, som går inn og ut to ganger i døgnet, er Danmarks største våtområde, i alt cirka 1350 km². Her samles mektige flokker av fugler på deres reise mellom nord og sør, og mange av Nord-

sjøens fisker begynner livet sitt som egg og larver i det næringsrike vannet.

Et stort antall turister nyter livet langs de hvite badestrendene og i klippene på øyene. Andre slapper av med en gåtur gjennom øyenes hedemark og plantasjer, eller i Ribe og de andre av de gamle byene.

Natursentre: Gjester langs Vadehavet kan starte besøket i et av områdets natursentre. Her finnes opplysninger om naturen, kulturhistorie og dagliglivet langs vadehavet. Sen-

trene arrangerer også turer, f.eks. selsafari, fisketurer og besøk på vadeflatene for å finne smådyr.

Naturopplevelse: En gåtur langs havet er en stor opplevelse året rundt, både under storm og i stille vær. Når det er vind fra øst kan en være heldig og finne rav – slik går timene! De vidstrakte vadeflatene kan oppleves mange steder. Store flokker med vadefugler og ender kommer forbi Rømødæmningen i trekk-tiden. På sensommeren og høsten er det et imponerende syn å se støren samle seg for natten, bl.a. i Tøndermarsken.

Vadehavssøyene: På den lille øya Mandø kan en fornemme et opprinnelig miljø i Vadehavet. Øya er beskyttet av høye diker og er knyttet til fastlandet med en ebbevei som er farbar ved lavvann. Under storm kan øya være isolert i flere dager. Rømø og Fanø er mer trafikkert, men stadig med store naturområder. Rømø kommer en til over en 10 km lang demning. Turen til Fanø går med ferge fra Esbjerg.

Sluser: Nesten alle vannløp ut mot Vadehavet er regulert av sluser og diker, av hensyn til befolkningens sikkerhet og markene bak dikene, når havet presser på. Tidevannsskjellen er opptil ca. to meter. Under stormflo kan vannet i havet stige 5-6 meter over det normale.

Varde Ådal: Varde Å nord for Esbjerg er den eneste av Vadehavets floder, hvor vannet kan gå fritt inn og ut av elvedalen. Ved stormflo kan vannet fylle elvedalen inn til Varde. Varde Å er prioritert høyt i internasjonal sammenheng. Området er også sikret gjennom avtaler med de lokale bøndene i området.

Sol og strand: De beste badestrendene finnes på Rømø, Fanø og Skallingen som avgrenser

Guðrún Rishede/Naturplan

Sykkeltur fra Ribe til Vadehavet gjennom strandengen. Ribe Domkirke i bakgrunnen.

den nordlige delen av Ho Bugt ut mot Vesterhavet. Noen steder kan en kjøre med bil på strendene. Andre områder er avsperrert mot ferdsel for å beskytte sjeldne hekkefugler som dvergterne og hvitbrystlo. Strendene er berømte for deres fantasifulle drager. Det finnes også områder for vindsurfing, strandseilere og kitebuggies. Det går også an å leie hester, eller spille golf og tennis.

Byturer: Ribe er Danmarks eldste handelssted, med godt bevarte hus og trange gater med brostein. Ribe turistbyrå arrangerer guidede turer der det fortelles om byens historie. En aftentur med vekteren er stemningsfylt. Andre vadehavsbyer som kan fremheves er Løgumkloster og Tønder, og den store havnebyen, Esbjerg.

Andre aktiviteter: Det flate landskapet er velegnet til sykkelferie. Sportsfisket er bra på vestsiden av øyene, spesielt ut mot strømmrenene, hvor en kan fange flatfisk med sandorm. Arrangementene på natursentrene skifter etter årstidene. En kan også forhøre seg om kulturopplevelser på de mange turistbyråene langs Vadehavet.

Guðrún Rishede/Naturplan

Krabbe studeres på tur i Vadehavet.

Lars Maltha Rasmussen/Naturplan

På tur med Mandøbussen.

OVERNATTING

Der finnes massevis av campingplasser, sommerhus og private hjem med overnatting og frokostservering langs Vadehavet. Turistbyråene gir ytterligere informasjon om bestilling. Det kan også anbefales å bruke ferien på de hyggelige hotellene og kroene. Det finnes noe for enhver smak, både i byene og ute på landet. I Ribe kan en overnatte bak tunge jerndører i den gamle arresten ved Domkirken.

SERVERING

I byene finnes det gode spisesteder på kafeer, restauranter og hoteller. En kan også prøve seg frem på kroene. Spør f.eks. etter en gammeldags rødspette med persillesaus. Hvem skulle være bedre til å tilberede denne tradisjonelle retten enn Vadehavets kokke?

ANDRE BESØKSMÅL

Vikingsenteret sør for Ribe har aktiviteter for barn og voksne, f.eks. rideoppvisning, slakting og flygeoppvisning med falke. Domkirken og Vikingemuseet i Ribe er også verdt et besøk. Fiskeri- og Søfartsmuseet/Saltvandsakvariet nordvest for Esbjerg fiskerihavn er en opplevelse for hele familien. Ikke minst selene er populære blant gjestene.

Det sydfynske Øhav er kysten, havet ved lavvann og de mange småøyene langs Sydfyn.

Hvordan finne veien dit?

Tåsinge og Langeland er lett tilgjengelige, ettersom det går veier og broer mellom øyene. Til Ærø kommer en med ferge. Det er forbindelse både fra Svendborg, Fåborg og Rudkøbing. De fleste av de mindre, bebodde øyene har også fergeforbindelse. Dersom en ønsker å besøke de ubebodde øyene og holmene, må man seile dit selv. På mange småøyer finnes det fuglereservater der det ikke er adgang i perioden 1. mars – 15. juli.

Adresser

Gode ideer til turer til fots, til vanns og på sykkel finnes på:
www.sydfynskeohav.dk
www.fyntour.dk
www.maritim-center.dk

Flere museer har utstillinger om øyhavets kystkultur. Se bl.a. Langelands Museum på:
www.langelandsmuseum.dk

Turistkontor

www.arre.dk
www.infolangeland.dk/Turistkontor.html
www.faaborg.dk
www.svendborg.dk

Mer informasjon

Søk etter emnet på:
www.skovognatur.dk

Det sydfynske Øhav – grønne øyer kledt i blått

Frodige grønne småøyer omgitt av blått hav – slik kan en kort beskrive Det sydfynske Øhav. Her ligger små øysamfunn og gamle byer lunt i le av Fyn. Strandenger, klipper, myrområder, vannhull og småskog setter sitt preg på landskapet. Naturområdene er for det meste ikke store, men til sammen danner de et enestående landskap som det ikke finnes maken til andre steder i verden.

Slig Bachmann Nielsen/Naturplan

Voderup Klint, Ærø.

Det sydfynske Øhav betegner områdene langs den sørfynske kysten. Det omfatter ca. 50 øyer. Langeland, Ærø og Tåsinge er de største og dekker nesten 500 kvadratkilometer.

Her finnes både vakkert landskap, kyster og fjorder med et rikt dyreliv, spennende kulturmiljøer og gamle byer med trange gater.

Hele Det sydfynske Øhav er utpekt som europeisk beskyttet naturområde (Natura 2000). Mange arealer er fredede, og en del av området er utpekt som viltreservat.

Naturopplevelse: Øyhavet er et morenelandskap der bakketoppene dukker opp av havet som småøyer. De mange øyene, buktene og myrområdene danner en lang kyst-

strekning med strender, strandenger og klipper. Seler og niser kan ofte sees mellom øyene. På flere øyer lever den sjeldne klokkefrosken, og på mange av de små ubebodde øyene og holmene hekker måker og terner, bl.a. dvergterne. Også på de større øyene kan en oppleve fine fugleområder, f.eks. ved Tryggelev Nor, Tåsinge Vejle, Bøjden Nor og Helnæs. Om høsten er Sydlangeland et viktig trekksted for rov- og spurvefugler på vei sørover, og om vinteren kan de være opp til 70 000 fugler i øyhavet på besøk fra nord.

Småøyenes kultur: Lyø er en av de vakreste øyene, med hyggelige gårder, stråtekte hus og en liten kirke. På flere øyer har en bevart

Naturgjenopprettet område ved Nakkebølle Fjord.

Strendene langs den Sydfynske kysten.

gamle skikker som er forsvunnet i resten av Danmark. På Avernakø har en f.eks. bevart tradisjoner omkring maitreet. Når en går inn i kirken på Lyø, skal man huske at her sitter kvinnene fortsatt på nordsiden, mens mennene sitter på sørsiden!

Gamle bymiljøer: Ærøskøbing er antageligvis Danmarks best bevarte 1700-tallsby, med brolagte veier og gater og mange gamle hus. Langelands "hovedstad", Rudkøbing, er også verdt å besøke for å kjenne på stemningen fra en gammel kjøpstad. I Fåborg kan en stadig høre vektersanger i sommerperioden. Byen har mange velbevarte borgerhus og gamle kjøpmannsgårder. Langs den fynske sørkyst finnes det flere landsbyer med bindingsverkhus, f.eks. Falsled og Nørre Broby.

Friluftsliv: Fra slutten av 2006 vil en ny van-

Gamle hus i Ærøskøbing.

dresti på 200 km åpnes rundt om øyhavet. I Svanninge Bakker finnes Danmarks største naturlekeplass (Troldeand). Øyhavet er vel egnet til fritidsseilas. Der er rikelig med havner og mange oppankringsplasser. Det finnes også gode muligheter for kajakkpadling, dykking m.m. Flere steder kan en bli med på arrangerte seilturer med gamle treskuter, eller ferger. Både Ærø og Langeland er ideelle steder for sykkelturner. Langs hele kysten er det gode forhold for lystfiske, spesielt etter havørret. Fra Fåborg kan en reise med kutter til havfiske, bl.a. etter torsk.

Naturrestaurering og pleie: På flere øyer, bl.a. Skarø og Strynø Kalv, slås gresset for å verne fugler og planter som foretrekker lav vegetasjon. Langs den sørfynske kysten er det blitt foretatt naturrestaurering ved Nakkebølle Fjord. Her er det gode utsiktspunkter

der en lett kan se fuglene. Ved Klise Nor på Sydlangeland finnes det et område med helårsgressing med villhester.

Museer: Naturama i Svendborg er et moderne zoologisk museum med fine utstillinger av hval, pattedyr og fugler fra Nord-Europa og Grønland. Det finnes flere kulturhistoriske museer, bl.a. Langelands Museum. Øhavets Smakkecenter på Strynø er et skipsmuseum der en også kan leie båt. Marstal Søfartsmuseum har en stor samling skipsmodeller og utstyr som er blitt brakt hjem av lokale sjøfolk.

Andre aktiviteter: De lokale turistkontorene kan opplyse om aktiviteter og begivenheter året rundt.

OVERNATTING

Det finnes mange campingplasser, sommerhus og private hjem med overnatting og frokostservering i det Sydfynske Øhav. Turistbyråene gir ytterligere informasjon om bestilling. Det kan også anbefales å bruke ferien på de hyggelige hotellene og kroene. Det finnes noe for enhver smak, både i byene og ute på landet. På de mindre øyene kan man selv undersøke mulighetene for å overnatte ved å spørre på turistbyråene.

SERVERING

På Sydfyn, Tåsinge, Langeland og Ærø er det gode spisesteder på restauranter, kroer og hoteller i byene og landsbyene. Noen steder kan de tilby gastronomi i særklasse, som f.eks. Falsled Kro. Ved Tranekær på Langeland kan en innta kaffen i spennende omgivelser i den gamle herregårdstallen.

ANDRE BESØKSMÅL

En utfukt i bil eller på sykkel til Arreskov Sø og Brændegård Sø kan gi et godt inntrykk av Sydfyns kupert landskap. Ved Brændegård Sø finnes det en stor koloni med skarv som om sommeren en viktig mat for havørnene fra Arreskov Sø.

Skärgårdshavet nasjonalpark ligger i Åbos skjærgård sørvest i Finland.

Hvordan finne veien dit?

Den beste måten å komme til nasjonalparken på, er i egen båt, men man kan også ta passbåt eller taxibåt ut til de bebygde øyene. Passbåtene til nasjonalparken går blant annet fra Dragsfjärd og Nagu.

Tidtabell og ruter:
www.liikkujat.com

Blåmusland naturum helt sør i Dragsfjärd kommune, i enden av vei 1830, er et godt utgangspunkt.

Adresser

Forststyrelsen
 Blåmusland naturum
 Meripuistontie
 25930 Kasnäs
 Telefon: +358 0205 644620
sinisimpukka@metsa.fi
www.luontoon.fi/skargardshavet

Skärgårdshavet – Rikt tradisjonslandskap og nakne holmer

Skärgårdshavet med sine tusen øyer, holmer som er polert av innlandsisen og tradisjonelle løvenger, er en del av Finlands mangfoldsområder. Skärgårdshavet nasjonalpark beskytter områdets natur og kultur, sikrer en tradisjonell måte å bruke naturen på og holder skjærgården levende. Nasjonalparken er en del av skjærgårdens omfattende samarbeidsområder og et av UNESCOs biosfæreområder.

Skärgårdshavet nasjonalpark gir et godt bilde av det varierte landskapet – fra holmene ytterst i havgapet til de skogkledd øyene lengst inne i skjærgården. Vekselvirkningen mellom mennesker og natur er en del av nasjonalparkens mangfold. Bevaringsverdige biotoper som er skapt av bebyggelse og dyrehold, samt hager og løvenger som hindres i å gro igjen gjennom slåttonner. Det kan også være beitende kyr og sauer på øyene. Den mektige havørnen kjennetegner nasjonalpar-

ken. Takket være målrettet vern kan en oppmerksom sjøfarer se havørn nesten daglig.

Fasiliteter: Øyene og vannområdene i nasjonalparken egner seg godt til båtliv og padling. I tillegg til naturhavner finnes det også bøyer og brygger. På en del av øyene har man anlagt camping- og bålplasser med tilhørende tørertolett. På Konungskär i Korpo står det en hytte som fritt kan brukes til overnatting. På mange av øyene er det naturstier av varier-

Seppo Keränen

Berghamn.

Løveng i Boskär.

Hanna Yltalo

Søstermarihånd.

ende lengde. Der kan man stifte bekjentskap med skjærgårdens varierte natur og menneskenes innvirkning på skjærgården. Utstillingene i Berghamn's "naturstuga" i Nagu gir et innblikk i den tradisjonelle fiskerieringen. I Jurmo er det en "naturstuga" som viser øyas natur og historie.

Seppo Keränen

Vedlikehold av løveng.

Naturum: Blåmusslan naturum (besøkssenter), er et godt utgangspunkt for den som vil utforske nasjonalparken. Utstillingene i Blåmusslan presenterer skjærgårdens natur, både over og under vannflaten. Her kan man også se kortfilmer om skjærgårdsnaturen. Guidede turer bør telefonbestilles på forhånd.

Severdigheter: Nasjonalparken har flere naturskjønne og idylliske øyer.

Øya Jurmo er den siste forlengelsen av Stängselåsen, som strekker seg over hele Finland. Øya består av en nesten bar, lyngbevokst moreneslette som også fungerer som hvileplass for en rekke sjeldne trekkfugler. Hvis du følger Stängselåsen lenger inn i skjærgården, kommer du til Sandö, der det vokser såpass mange trær at det kan kalles en skog.

Jungfruskär kjennetegnes av frodige lunder og løvenger med sjeldne planter som søstermarihånd og bitterblåfjær samt ei vik med utkikkstårn.

Istiden har satt sine spor overalt i Skärgårdshavet. På Jungfruholmen ligger nasjonalparkens største jettegryte. På en natursti rundt Blåmusslan naturum i Kasnäs kan du bli kjent med skjærgårdens geologi.

Seppo Keränen

Sandö.

Hanna Yltalo

Enger i Berghamn.

SERVERING OG OVERNATTING

I nasjonalparkens samarbeidsområde og i parkens umiddelbare nærhet er det flere spisesteder og overnattingsmuligheter i ulike prisklasser, i tillegg til firmaer som tilbyr forskjellige program og utflukter. Du finner ytterligere informasjon på www.suomensaaristovaraus.com og turistinformasjonen for Åbolandet og skjærgården (www.saaristo.org).

ANDRE BESØKSMÅL

Du kan bli kjent med skjærgårdens allsidige historie på Rosala vikingsenter (www.rosala-viking-centre.com) og på fyrøyene Bengtskär (www.bengtskar.fi) og Utö. Korpoström skärgårdscentrum forteller om skjærgårdens kultur og historie (www.saaristokeskus.fi). Skärgården ringväg (Rengastie) er en enkel måte å gjøre seg kjent med en del av skjærgården på for de som kommer i bil om sommeren (www.saaristo.org).

Linnansaari nasjonalpark

ligger i Øst-Finland, midt i sjølandskapet Saimen.

Hvordan finne veien dit?

Linnansaari nasjonalpark nås vannveien. Både Porosalmi og Mustalahti i Rantasalmi eller Oravi kan være startpunkt. Du kan også komme til Linnansaari langs en merket vei fra Rantasalmi sentrum via Ketvele-kanalen. Fra Mustalahtis gjestebrygge (3,5 km fra Rantasalmi) er det enkelt å ta seg inn i nasjonalparken med egen båt. Båtruten fra Nyslott til Varkaus går gjennom området.

Om sommeren er det daglig båtforbindelse mellom Oravi – Linnansaari – Oravi og Porosalmi – Linnansaari – Porosalmi. Taxibåten i Oravi og Porosalmi (1 – 6 personer) er et alternativ når det ikke lenger er is på vannet. I tillegg finnes det en rekke turistbedrifter som arrangerer turer på bestilling.

Adresser

Oskari – Linnansaari naturum
Ohitustie 7
58900 Rantasalmi
Telefon: +358 0205 645916
Nestori – Saimen naturhus
Aino Aktén puistotie 4
57130 Nyslott
Telefon: +358 0205 645929
saimaa@metsa.fi
www.luontoon.fi/linnansaari

Linnansaari – Finsk innsjølandskap på sitt beste

Linnansaari nasjonalpark ved Haukivesi, som er en del av Saimen med hundrevis av øyer og store vik, er et paradis for padlere. Nasjonalparken egner seg både til dagsutflukter og overnattingsturer. I le av øyene lever også Linnansaaris mest kjente innbygger, den utryddingstruede saimen-ringselen.

Markus Sirkka

Padlere i Linnansaari.

Den som ferdes vannveien, kan med litt flaks få øye på noen av de 50 eksemplarene av saimen-ringselen som lever i nasjonalparken. Takket være vellykkede redningsaksjoner finnes det minst 280 ringseler i Saimen. Bak øyenes golde strandklipper skjuler det seg frodige lunder. Også den utryddingstruede hvitryggspett har sitt hjem i Linnansaaris gamle løvskoger. Løvskogene og engene er et resultat av svedjebruk (svijordbruk). Det siste svedjelandet som tilhørte torpet i Linnansaari, ble brent på 1930-tallet, men

sommeren 1993 tok man opp svedjebruket på nytt. På den måten bevares landskapet fra svedjebrukets tid, samtidig som man beskytter biotopsesifikke, utryddingstruede arter.

Fasiliteter: I nasjonalparken finnes det 20 utfartshavner med camping- og bål plass for å lage mat selv. Mesteparten av gjestehavnene egner seg bare for småbåter.

På hovedøya ligger Sammakkonie mi camping med avgiftsbelagte overnattingshytter,

Timo Klipelininen

Vinter i Linnansaari.

utleiebadstue, matlagingskjul, kiosk, toaletter, gjenvinningsstasjon, informasjonshytte og avgiftsbelagt småbåtbrygge for 10 båter. Havnen egner seg også for båter med kjøl. På campingplassen kan du kjøpe fiskekort og kart over området, bestille guidede turer eller leie utstyr.

Turveier: På Linnansaaris hovedøy finnes det i tillegg til Linnonpolku (2 km) to korte rundstier (5,5 km og 7 km). De kuperte stiene fører blant annet til Linnansaaris torp og gamle svedjeland eller til øyas utkikkspunkt. Stiene går fra infopunktet på Sammakkonie camping.

Aktiviteter: Nasjonalparken egner seg godt for båtliv. Man bør ro eller padle gjennom den stemningsfulle naturen. Parken utgjør en del av en omfattende padlingsled der Vikarvågen-etappen (Norppataival) omfatter padlerundturen Kolovesi og nasjonalparken (7-10 dager).

Nasjonalparkens symbol, fiskeørnen, er en av de 70 ulike fugleartene i parken. Parken er et utmerket sted for fuglekikking. Det er også mulig å fiske i området, men for å beskytte saimen-ringselen og fuglelivet er det visse begrensninger på dette. Forskjellige bedrifter organiserer guidede turer på bestilling.

Naturum: Oskari – Linnansaari naturum (besøkssenter) ligger i sentrum av Rantasalmi.

Utstillingen gir et levende innblikk i det som kjennetegner Linnansaari nasjonalpark. Oskaris kundetjeneste gir aktuell informasjon om nasjonalparken og aktivitetene der, tips om utflukter, fiskekort og guiding i naturum.

Nestori – Saimen naturum i Nyslott ligger ca. 40 km fra Linnansaaris hovedøy. I Nestoris idylliske trehus kan man stifte bekjentskap med Saimen og saimen-ringselen.

Severdigheter: Linnansaaris husmannshytte og områdene rundt er et verdifullt kulturlandskap der de besøkende kan få oppleve hvordan folkene levde her på begynnelsen av forrige århundre. Svedjegården som er restaurert som utfartsmål, er åpent for all-

Laura Lehtonen

Husmannshytte i Linnansaari.

Laura Lehtonen

Linnavuoris utkikkspunkt.

mennheten. Linnavuoris utkikkspunkt er en høy klippe på nordvestsiden av øya, her får du panoramautsikt over et av det vakreste innsjølandskapene i Finland.

SERVERING OG OVERNATTING

Sammakkoniemi camping tilbyr overnatting i små hytter og en kiosk med kaffeservering. Grupper kan bestille måltider. Sammakkonie camping i Linnansaari; SaimaaHoliday (www.saimaaholiday.net) tlf. +358 0500 275458. I Oravi (ca. 5 km fra hovedøya) er det en landhandel, restaurant og pensjonat. I Porosalmi (Rantasalmi) (ca. 12 km fra hovedøya) ligger feriebyen Järvisydämen kauppa og restaurant. De beste overnattings- og spisemulighetene finner man i sentrum av Rantasalmi ca. 15 km fra parken. Se Rantasalmen matkailu (www.rantasalmi.fi).

ANDRE BESØKSMÅL

I Oravi er det en gammel kanal som man startet byggingen av 1859. Gjennom Joutenvesi kan båtfolk reise inn i stillheten i Kolovesi nasjonalpark. Derfra kan turen fortsette gjennom Kerma-kanalen til den vakre Kerma-sjøen. Nyslott er inngangen til Pihlajavesi beroligende innsjølandskap. Nyslott byr på det historisk interessante Olofsborg og andre severdigheter. Turistinformasjonen i Nyslott: www.savonlinna.fi.

Oulanka nasjonalpark ligger i Kuusamo og Salla kommune i Lapplands län.

Hvordan finne veien dit?

Startpunktene for utfartsrutene i Oulanka ligger i parken eller ved servicepunktene og byene i nærheten, og nås best med bil.

Om sommeren er det en daglig bussforbindelse til Björnundans (Karhunkierros) turvei, og på hverdager vinterstid kommer man til startpunktene med skolebussen.

Flybussen går gjennom byene i nærheten av Oulanka mot Salla.

Med tog kommer man til Uleåborg (280 km), Kemijärvi (90 km) og Rovaniemi (180 km), der man kan ta buss via Kuusamo (50 km) og Salla (40 km) til servicepunktene i Oulanka.

Nærmeste flyplass ligger i Kuusamo (50 km), som om vinteren har en daglig flyforbindelse, men som trafikkeres sjeldnere om sommeren.

Adresser

Oulanka naturum
Liikasnvaarantie 132
93999 Kuusamo
Telefon: +358 0205 646850
oulanka@metsa.fi

Servicepunkt Karhuntassu
Torangintaival 2
93600 Kuusamo
Telefon: +358 0205 646804
karhuntassu@metsa.fi

Hautajärvi naturum
98995 Hautajärvi
Telefon: +358 0205 646870
hautajarvi@metsa.fi

www.luontoon.fi/oulanka

Kari Lahti

Jyrävä-fossen.

Oulanka – Frodig elvelandskap og slående natur

Naturforholdene i Oulanka nasjonalpark med sine 27 000 hektar skaper en spesiell sørlig, østlig og nordlig helhet med fantastisk og allsidig natur. Oulanka-elvens natur- og kulturlandskap er valgt til ett av Finlands nasjonallandskap. Det brokete mangfoldet av skoger, elvedaler, fjell og nordlige skoger, lunder og våtmarker gjør Oulanka til et utmerket utfartsmål.

Oulanka, som inngår i barskogsonen taigaen, er med sine høydeforskjeller og varierte jordsmonn et rikt område for alle levende organismer. Blant parkens hundrevis av mose- og karplantearter er det mange sjeldenheter. Oulankas utallige oversvømte enger som vedlikeholdes årlig blant annet gjennom slåttonner, er gunstige voksesteder for artene. Navnet Oulanka betyr nettopp oversvømmelse.

Norne (*Calypso bulbosa*) som er valgt som parkens symbol, vokser rikelig i området.

Kuusamos største foss, Kiutaköngäs, er Oulankas mest berømte severdighet.

Minna Koramo

Kari Lahti

Marisko (*Cypripedium calceolus*).

Kari Lahti

Norne (*Calypso bulbosa*).

Minna Koramo

Det finnes et mangfold av turveier og -stier i Oulanka.

Blant Oulankas andre orkideer finnes blant annet marisko (*Cypripedium calceolus*) og rødflangre (*Epipactis atrorubens*).

Faciliteter: Det finnes en rekke sommer- og vinterveier i Oulanka nasjonalpark. For å raste, tenne bål og hvile finnes det over 35 bålplasser ved veiene og en rekke hytter og vindskjerming. Det finnes også helårsåpne hytter langs veiene.

Turveier: Oulankas vakre landskap beundres best til fots. Björnrundan (Karhunkierros) er 80 kilometer lang og er en populær

utfarts- og turvei gjennom nasjonalparken. Det tar et par dager å ta seg rundt Björnrundan. Lilla björnrundan i Juuma er en 12 km lang rundtur. Oulanka har også seks naturstier som du enkelt finner informasjon om i informasjonsheftene på servicepunktene.

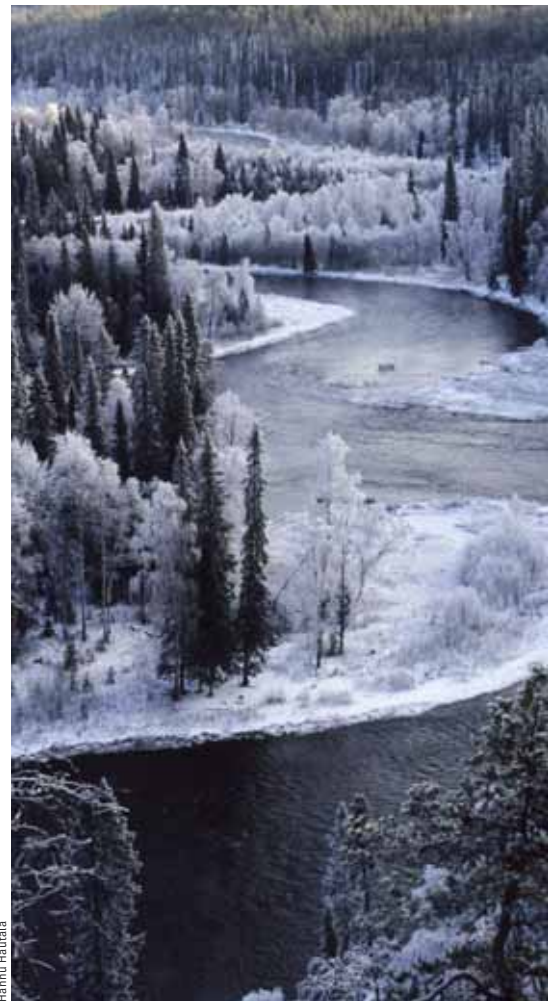
Padle gjør man best i Oulanka-elvens nedre løp, spesielt hvis man er nybegynner. Elvens øvre løp og Kitka-elvens nedre løp er mer utfordrende.

Rundt Oulanka finnes det en rekke turistbedrifter som tilbyr guidede fotturer til parken, samt padling, fuglekikking og rafting. Reiseselskapene leier også ut utstyr til utfuktene. Ytterligere opplysninger om utfuktsprogrammet finner du på nasjonalparkens servicepunkter.

Naturum: Det lønner seg å gjøre seg kjent med utfuktene og severdighetene via naturum, besøksentret, som tilbyr aktuell informasjon om nasjonalparken og ulike arrangementer. I tillegg til tips om utflukter selger servicepunktene kart, fiskekort, profilsamlinger for parken samt informerer om "Forststyrelsen".

Oulanka naturum ligger midt i parken ved Kiutaköngas-veien og Björnrundan. Der er det en utstilling om Oulanka-elven, auditorium, video- og dvd-fremvisninger, naturbokbibliotek og kafé. Hautajärvi naturhus i Nord-Oulanka er Björnrundans startpunkt ved polarsirkelen. Servicepunktet Karhuntassu i Kuusamo sentrum gir informasjon og selger fiskekort og kart.

Severdigheter: De fleste severdighetene ligger i elvedalene til Oulanka og Kitkajoki. Disse omfatter Oulanka-elvedalen, Rupa-kivi, Taivalköngas, Myllykoski og Jyrävä-fossen. Fra naturum er det bare en kilome-

Hannu Hautala

Koivumutka.

ter lang gåtur til Kiutaköngas-fossens røde klipper.

OVERNATTING

Det er mange overnattingsmuligheter rundt Oulanka i form av feriebyer, campingplasser og hotell. Det finnes campingplasser også i parken, ved veiene. Du finner ytterligere informasjon om spisesteder, overnatting og turistservice for Kuusamo og Ruka på www.kuusamo.fi og www.ruka.fi, og for Salla kommune på www.salla.fi og fra servicepunktene i Oulanka.

SERVERING

I omgivelsene rundt Oulanka nasjonalpark er det flere restauranter i varierende prisklasser som byr på lokale spesialiteter og tradisjonelle retter. Grupper kan få servert sine måltider ute ved å forhåndsbestille.

ANDRE BESØKSMÅL

I nærheten av Oulanka er det mange severdigheter, for eksempel Ruka turistsenter. For den som trives ute i naturen, er det populære fugleområdet Valtavaara i nærheten av Ruka og myrmarkene Riisitunturi i Posio populære mål. I den sørlige delen av Kuusamo i Näränkä ligger Finlands mest representative gamle skoger. Ødemarksgården i Näränkä og Julma Ölkys elvedalsjø er noen av områdets severdigheter.

Pallas-Yllästunturi nasjonalpark ligger i vestre Lappland og strekker seg over kommunene Enontekis, Kittfall, Kolari og Muonio.

Hvordan finne veien dit?

Med bil kommer man til turveienes startpunkt som ligger i byene og turistsentrene som omgir parken. De mest populære turveiene starter i nærheten av nasjonalparkens tre naturum.

Det finnes en daglig togforbindelse fra Helsingfors til Rovaniemi og til Kolari i høysesongen. Det går busser fra Rovaniemi til Kittfall, Muonio og Hetta. Fra Kolari går det en bussrute til Ylläs.

Nærmeste flyplasser ligger i Kittfall og Enontekis. Det går en daglig flyrute til Kittfall hele året og til Enontekis i turistsesongen.

Adresser

Kelloka naturum
Tunturintie 54,
95970 Äkäslompolo, Ylläs
Telefon: +358 0205 647039
kellokas@metsa.fi

Pallastunturi naturum
99330 Pallastunturi
Telefon: +358 0205 647930
pallastunturi@metsa.fi

Tunturi-Lappi naturum
Peuratie 15
99400 Enontekiö
Telefon: +358 0205 647950
tunturi-lappi@metsa.fi

Mer informasjon

www.luontoon.fi/pallas-yllastunturi

Saull Koski

Pallasjärvi.

Pallas-Yllästunturi – Sagnomsuste fjell og urskoger

Landskapet i Pallas-Yllästunturi nasjonalpark domineres av fjell og urørte skoger og våtmarker. Naturområdet er unikt, og det varierte terrenget byr på mange muligheter for friluftsliv. Det vakre Pallastunturi-fjellet er valgt til ett av Finlands nasjonallandskap.

Pallas-Yllästunturi nasjonalpark, med et areal på 1020 km², er Finlands tredje største nasjonalpark. Naturvernområdet ligger ved grensen til tre ulike naturgeografiske områder, noe som gir stort mangfold. I området møter sydlige og nordlige arter hverandre, og deres flora representerer de lapplandske skogene og myrene på sitt beste. I tillegg til alle artene som krever kalkholdig jordsmonn, omfatter fjellfloraen her nesten samtlige arter som forekommer nord i Lappland.

Fjellverdenen har alltid fasinert forskere og friluftsfolk. Allerede på 1930-tallet hadde Pallas-Ounastunturi-området rukket å bli et populært utfartsmål. I 1938 ble det åpnet et

hotell ved Pallastunturi. Og noen år før det merket man opp en 55 km lang turvei fra Pallastunturi til Hetta i Enontekis.

Fasiliteter: I Pallas-Yllästunturi nasjonalpark er det en rekke sommer- og vinterveier med bålplasser, vindskjerming, koier, øde torp og utleiehytter. Utenfor naturvernområdet er det et godt nettverk av turistfasiliteter.

Turveier: Pallas-Yllästunturi nasjonalpark tilbyr utallige alternativer for friluftsfolk. Til sammen er det 350 km utmerkede turveier. Det finnes fem lange turveier. I tillegg finnes

Sauli Koski

Lommoltunturit.

Sauli Koski

Tid for løvbrenning.

det 15 naturstier som er lette å gå, og som gir informasjon om naturen og kulturen i området. Det finnes 500 km preparerte skiløyper. Mesteparten av disse prepareres maskinelt. En del av skiløypene mellom Pallas- og Ounastunturi er likevel ødemarksløyper som ikke vedlikeholdes regelmessig. Guidede turer tilbys både av private guider og naturum, besøkssentrene.

Naturum: I Forststyrelsens naturum kan de reisende stifte bekjentskap med den lapp-

landske naturen og kulturen. Den såkalte fjellveien tar de besøkende fra foten av Yllästunturi forbi Äkä- og Jeris-sjøene til Pallastunturi. Derfra følger man veien østover langs Ounasjoki til dens kilde ved Ounasjärvi i Hetta, Enontekis.

Kelloka naturum er et godt utgangspunkt i den sørlige delen av Yllästunturi. Deretter kan man gjøre en avstikker til Pallastunturi naturum og avslutte turen i Hetta i Tunturi-Lappi naturum. Lengst opp finner man Kilpisjärvi naturum der utstillingen forteller om bakgrunnen til Yliperä-fjellene, deres natur og menneskenes fargerike historie. De ulike natursentrene gir også aktuell informasjon om arrangementer i nasjonalparken.

Severdigheter: Naturen i Pallas-Yllästunturi nasjonalpark oppfyller de besøkendes forventninger: Fjelltoppene stiger opp av et hav av skog. Inntrykket av det vakre landskapet

skifter med årstidene og med tid på døgnet. Utkikksstedene er lett tilgjengelige.

Områdets lokale kultur er levende, og lokale firmaer tilbyr mulighet til å stifte bekjentskap med den. Det finnes en rekke gamle kulturminnesmerker i parken og i områdene rundt.

Sauli Koski

Skrubber (*Cornus suecica*).

Sauli Koski

Turgåere på Pallastunturi.

SERVERTING OG OVERNATTING

Naturopplevelsene i nasjonalparken kompletteres av de omkringliggende hotellene, restaurantene, hyttene og andre tilbud for turister. Du finner aktuell informasjon på www.yllas.fi for Ylläs-området, på www.enontekio.fi for Enontekis kommune, på www.kittila.fi for Kittfall kommune, på www.kolari.fi for Kolari kommune og på www.muonio.fi for Muonio kommune.

ANDRE BESØKSMÅL

Fjellkjeden i vestre Lappland og de store elvene på begge sider av den gir mulighet for mange natur- og kulturopplevelser for de besøkende. Området byr også på historiske severdigheter som kunsthaller og friluftaktiviteter.

Jökulsárgljúfur nasjonalpark ligger nordøst på Island, cirka 150 km fra Akureyri.

Hvordan finne veien dit?

Hovedveien til parken er fra vei 85 i Kelduhverfi. Det er også mulig kjøre vei 864 på østsiden av elva Jökulsá á Fjöllum eller vei 862 fra Mývatn. Faste bussruter til Ásbyrgi gjennom Akureyri og Húsavík (www.sba.is, tlf. +354 550 0700) og fly til nærmeste flyplass i Akureyri (155 km), www.flugfelag.is, tlf. +354 570 3030.

Adresser

Jökulsárgljúfur nationalpark
Ásbyrgi
671 Kópasker
Tel: +354 465 2359
<http://english.ust.is>
[/jokulsargljufurnationalpark](http://jokulsargljufurnationalpark)
E-post: jokulsargljufur@ust.is
Gljúfrastofa Natúrrum
Ásbyrgi
671 Kópasker
Tlf.: +354 465 2195

Nyttige hjemmesider

www.kelduhverfi.is
www.nordurland.is
visiticeland.com

Mer informasjon

Brosjyre om Jökulsárgljúfur nasjonalpark, utgitt av det islandske miljøverndirektoratet (Umhverfisstofnun), fås hos direktoratet (www.ust.is) og på turistkontoret i Ásbyrgi og Vesturdalur.

Jóhann Óli Hilmarsson

Jökulsárgljúfur.

Jökulsárgljúfur – mektig elvedal, fossende breelv, fossefall og geologiske formasjoner

Jökulsárgljúfur nasjonalpark ligger på vestbredden av breelven Jökulsá á Fjöllum, som har sitt utspring under Vatnajökull – Europas største isbre. Den fossende elven renner gjennom en av Islands største og mest imponerende elvedaler, og har flere store fossefall på veien. Den varierte naturen og det mektige landskapet tiltrekker seg rundt 100 000 besøkende hvert år.

Jökulsárgljúfur nasjonalpark dekker et areal på 120 km². Området langs breelva Jökulsá á Fjöllum er sterkt preget av elvas graving ved flom. Parken ble opprettet for å verne elvedalen som er skapt av den enorme breelven, og for å forsøke å verne det omliggende området, dets dyreliv og kulturminner. Samtidig sørger fasiliteter i tilknytning til parken for enklere tilgang for besøkende og bedre muligheter for å bli kjent med området.

Jóhann Óli Hilmarsson

Smålom.

de og bedre muligheter for å bli kjent med området.

Fasiliteter: Parkeringsplasser, campingplasser, toaletter, handikaptaletter, turistinformasjon og skilting. Utenfor parken er det butikker, overnattingsmuligheter og en rekke underholdningstilbud.

Turistsenter: Parkens touristsenter, Gljúfrastofa i Ásbyrgi, åpnes i 2007. Hovedtemaet der er breelven Jökulsá á Fjöllum og dens innvirkning på landskap og mennesker. Det vil fokusere på områdets unike egenskaper, formålet med parken og de besøkendes forventninger.

Veier: Den eneste måten å oppleve Jökulsárgljúfur nasjonalpark på, er til fots. Parken er ideell for fotturer langs de mange turstiene som passer til de fleste (75 km). Ingen av stiene er merket som turstier for handikappede, men noen av dem kan også brukes av handikappede, for eksempel turstien i Ásbyrgi, den lette delen av turstien ved Hljóðaklettur og turstien ved Dettifoss (på vestsiden av elven).

Fosser og dype daler: Den øvre delen av dalen, fra Dettifoss til Syðra-Þórunnarfjall, er den dypeste og mest spektakulære delen av Jökulsárgljúfur. Dettifoss regnes ofte som det kraftigste fossefallet i Europa, og sammen med Hafragilsfoss og Selfoss er den et syn du ikke finner maken til i Europa. Vær imidlertid forsiktig når du beveger deg i nærheten av fossene, det er sterke krefter om du skulle falle i vannet.

Rik vegetasjon og elver med kildevann: Hólmaturungur, et område med rik vegetasjon og en rekke bekker og elver med kildevann, Vesturdalur med sine stupbratte dalsider og gresskledde enger, en kontrast til den dype dalen og fossende elven, kjennetegner den midtre delen av parken.

Gamle vulkankratre: Hljóðaklettur, en labryrint av klipper med grotter i forskjellige

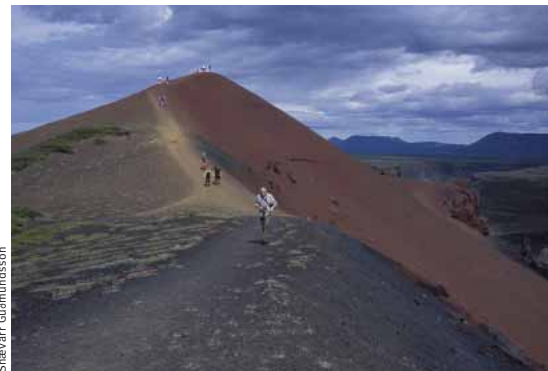
Elver med kildevann i Hólmaturungur.

størrelser, er kjernen i den gamle kraterrekken der alt løst materiale er erodert av elven Jökulsá.

Ásbyrgi – den hesteskoformede dalen: Ásbyrgi er en dyp fordypning omgitt av klippevegger, sannsynligvis forårsaket av flom. Ásbyrgi byr på en rekke lette og interessante turer.

Guidede turer: Om sommeren organiserer parkforvaltere guidede turer og tilbyr et spesielt program for barn.

Spesielle aktiviteter: Parken og omgivelsene rundt er ideelle for fuglekikking, her

Pseudokraterområdet Rauðhólar.

finner du en rekke ulike fuglearter. I le av steinene og klippene vokser det også mange forskjellige planter, og mange steder kan du se kulturminner fra ulike tidsperioder.

Hver sommer i høysesongen (juli-august) tilbys det et allsidig program for de besøkende, for eksempel guidede turer, arrangementer om kvelden og aktiviteter for barn. Programmet er gratis. Hvis det er ønske om det, kan den ansvarlige for nasjonalparken (tlf. +354 465 2359) organisere spesielle turer eller et annet program for grupper.

OVERNATTING

I parken:
Ásbyrgi campingplass med dusj- og toalettfasiliteter, vaskemaskin og tørkemuligheter. Utendørsgrill, utendørsbord, lekeplass osv. Se www.ust.is. Tlf. +354 465 2195.
Vesturdalur campingplass. En vakker, naturskapt campingplass, primært beregnet på telt. Toalett, kaldt vann og utendørsbord. Se www.ust.is. Tlf. +354 465 2195.
Utenfor parken:
Lundur, Öxarfjörður. B&B. Se www.dettifoss.is. Tlf. +354 465 2247.
Islandsk gårdsferie: Hóll, Kelduhverfi (tlf. +354 465 2270), Keldunes, Kelduhverfi (tlf. +354 465 2275), Skúlagarður, Kelduhverfi (tlf. +354 465 2280). Se www.kelduhverfi.is.
Ungdomsherberge, Kópasker. Se www.dettifoss.is. Tlf. +354 465 2314. Kópasker, campingplass. Tlf. +354 465 2150. Hótel Norðurljós, Raufarhöfn. Et pent hotell ved havnen i Raufarhöfn. Se www.raufarhofn.is. Tlf. +354 465 1233. For mer informasjon om overnatting, kontakt Nord-Islands reisebyrå i Akureyri (www.nordurland.is, tlf. +354 462 3300).

SERVERING

Det er ingen kafeer eller restauranter i nasjonalparken, men det finnes noen i nærheten:
Verslunin Ásbyrgi. Butikk og restaurant rett utenfor parken. Tlf. +354 465 2260.
Skúlagarður, Kelduhverfi. Islandsk gårdsferie. Restaurant og bar. Se www.kelduhverfi.is. Tlf. +354 465 2280.
Lundur, Öxarfjörður. Restaurant og bar om sommeren. Se www.dettifoss.is. Tlf. +354 465 2247.
Hótel Norðurljós, Raufarhöfn. Restaurant. Se www.raufarhofn.is. Tlf. +354 465 1233.
Húsavík (60 km). Hyggelige restauranter i sentrum av Húsavík, f.eks. restaurant Salka, restaurant Gamli Baukur og Fosshótel Húsavík. Se www.husavik.is.
Mývatn (100 km). Ved innsjøen Mývatn er det også noen hyggelige restauranter. Se www.myv.is.

ANDRE BESØKSMÅL

Det er en rekke ting å gjøre i nærheten av parken. Hvis du liker fuglekikking, kan du dra til Kelduhverfi, Öxarfjörður og Melrakkaslétta. Mývatn, et Ramsar-område, ligger 100 km unna og er verdensberømt for sitt fugleliv og sine geologiske formasjoner rundt innsjøen (www.myv.is). Fra Húsavík kan du dra på hvalsafari, daglige turer fra mai til september, se www.husavik.is. Området huser også noen interessante museer, se www.nordurland.is.

Det kraftige fossefallet Dettifoss.

Snæfellsjökull nasjonalpark ligger helt vest på halvøya Snæfellsnes, vest på Island, 200 km nordvest for Reykjavík.

Hvordan finne veien dit?

Du kommer til nasjonalparken enten i egen bil eller med buss fra Reykjavík til Ólafsvík eller Hellissandur. Riksvei 574, Útnesvegur, går gjennom nasjonalparken fra nord til sør. Informasjon om faste bussruter: www.bsi.is.

Adresser

Þjóðgarðurinn Snæfellsjökull
Klettsbúð 7
360 Hellissandur
Tlf.: +354 436 6860
www.english.ust.is
E-post: snæfellsjokull@ust.is

Snæfellsjökull Naturrúm
Hellnar
356 Snæfellsbær
Tlf.: +354 436 6888

Nyttige hjemmesider

www.west.is
www.west.is
snæfellsnes.com
visiticeland.com
saeferdir.is

Mer informasjon

Brosjyre om Snæfellsjökull nasjonalpark, utgitt av det islandske miljøverndirektoratet (Umhverfisstofnun), fås hos direktoratet (www.ust.is) og i parkens turistsenter.

Snæfellsjökull – berømt vulkan, isbre, lavaformasjoner, fuglefjell og kulturminner

Snæfellsjökull nasjonalpark er Islands eneste nasjonalpark som går helt ned til sjøen. Sentralt i parken ligger et av de mektigste og mest kjente fjellene på Island, Snæfellsjökull, en aktiv vulkan med permanent isdekke. Kystlinjen kjennetegnes av lavaformasjoner og er variert og levende med fugleliv i hekkesesongen. Området huser også en rekke viktige historiske minnesmerker og kulturminner.

Snæfellsjökull nasjonalpark dekker et areal på 170 km². Formålet med parken er å verne og bevare områdets unike landskap, naturlige plante- og dyreliv samt viktige historiske minnesmerker. Formålet er også å gjøre parken mer tilgjengelig for de besøkende og bedre mulighetene til å bli kjent med området. Hvert år har parken cirka 100 000 besøkende.

Fasiliteter: Alle fasiliteter, inkludert turistsenter, turistinformasjon, overnattingsmuligheter, butikker og restauranter, ligger utenfor parken. Inne i parken er det parkeringsplasser, toaletter ved Djúpálónssandur, turstier og informasjonsskilt.

Turistsenter: Parkens turistsenter ligger på Hellnar. Der finner du interessant informasjon om naturen og livet i området. Det er lagt vekt på opplevelse, for eksempel ved å berøre,

lukte på, undersøke og eksperimentere.

Veier: Parken har en rekke turstier som passer til de fleste. De fleste turstiene er lette, og de besøkende kan gå fra den ene til den andre, noe som gir mulighet til varierte og interessante turer. Vær oppmerksom på at det er svært lite drikkevann i området, slik at du må ha med deg eget drikke.

Snæfellsjökull: Det er svært populært å bestige toppen av isbreen til fots eller på ski, den beste tiden er om våren eller tidlig på sommeren. Avhengig av årstid, arrangeres det organiserte snøscooterturer på isbreen (www.snjofell.is).

Fiskeindustri: De eldste kjente restene av fiskeindustri i Skandinavia ligger i nærheten av Gufuskálar, der man kan se steinstrukturer som man antar er blitt brukt til tørking av fisk. Fra Írskrabbunnur ("írskr brønn") på den andre siden av veien, finner du en tydelig

Snævarr Guðmundsson

Utsikt mot Snæfellsjökull.

Snævarr Guðmundsson

Snæfellsjökull sett fra Djúpálónssandur.

Sandstranden i Skarðsvík.

merket tursti som fører til Gufuskálavör, der man kan se spor etter kjølene på fiskebåtene som ble dradd opp på land etter endt fiske.

Ved sjøen: Turstien fra Djúpálónssandur til Dritvík er populær. Djúpálónssandur er en bekvart rullesteinstrand, og Dritvík var tidligere et livlig samfunn i fiskesesongen.

Dyreliv: Fuglelivet er variert og dominert av sjøfugl. Þúfubjarg og Saxhólsbjarg er tilgjengelige fuglefjell, men vær forsiktig. Går du langs sjøen, kan du forvente å se seler, selv om det ikke er mange av dem. Ved Öndverðarnes får du kanskje se spekkhoggere.

Guidede turer: Om sommeren organiserer parkforvalterne regelmessige, guidede turer

og tilbyr et spesielt program for barn.

Snæfellsjökull og geologiske formasjoner: Snæfellsjökull troner majestetisk over parken med lavastier og tydelige tegn på vulkansk aktivitet. Lavaformasjonene er varierte og fascinerende, og det er en rekke grotter i området. Det anbefales imidlertid ikke å gå inn i grottene uten å ha følge med en erfaren guide. Isbreen anses for å være en av verdens kraftigste energikilder, den har vært en uendelig kilde til inspirasjon for diktere og artister fra hele verden, og området er viktig for forskning.

Fyrtårn: I parken er det tre interessante fyrtårn: Ved Malarrið (1917), Svörtuloft (1930) og Öndverðarnes (1973).

Spesielle aktiviteter: Hver sommer i høysesongen (juli-august) arrangeres det en rekke aktiviteter for de besøkende, for eksempel guidede turer, natturner ved sommersolhverv og aktiviteter for barn. Programmet er gratis. Hvis det er ønske om det, kan den ansvarlige for nasjonalparken (tlf. +354 436 6860) organisere spesielle turer eller et annet program for grupper.

OVERNATTING

Snjófell, Arnarstapi. Pensjonat, campingplass. Dusj- og toalettfasiliteter. Se www.snjofell.is Tlf. +354 435 6783,

+354 854 5150 og +354 852 9078. Hótel Búðir, Búðir. Nytt og elegant hotell. Se www.budir.is Tlf. +354 435 6700. Hótel Hellissandur, Hellissandur. Trestjernes hotell, åpent i høysesongen. Se www.hoteledda.is Tlf. +354 430 8600. Hótel Hellnar, Hellnar. GREEN GLOBE 21-sertifisert (siden 2002) pensjonat, og miljøpris fra Islands turistråd (2000 og 2004). Se www.hellnar.is Tlf. +354 435 6820. H-Hús Láruvík, Ólafsvík. Tlf. +354 436 6924 og +354 894 9284. H-Hús Vesturvör, Arnarstapi. Sommerhus. Tlf. +354 436 6924 og +354 894 9284. Hótel Ólafsvík, Ólafsvík. Trestjernes hotell, åpent hele året. Se www.hotelolafsvik.is Tlf. +354 436 1650. Campingplass, Hellissandi med toalettfasiliteter, ingen dusj. Campingplass, Ólafsvík med dusj- og toalettfasiliteter. Hruni, Hellissandur. Sommerhus til leie året rundt. Tlf. +354 436 6644 og +354 896 3644.

SERVERING

Det er ingen kafeer eller restauranter i nasjonalparken, men det er mange i nærheten:

Arnarbær, Arnarstapi, som serverer både kjøtt og fisk. På søndager om sommeren er kakeutvalget stort. Tlf. +354 435 6783. Hótel Búðir, Búðir. Kafé og restaurant. I kafeen kan du spise småretter og kaker. Restauranten er kjent for sine unike fiskeretter, originale forretter og himmelske desserter. Se www.budir.is Tlf. +354 435 6700. Fjörhúsið, Hellnar. Liten og hyggelig restaurant nær sjøen. Her kan du spise en nydelig fiske- suppe, småretter og kaker. Tlf. +354 435 6844. Pakkhúsið, Ólafsvík. Kafé. Se www.snb.is/pakkkhus. Tlf. +354 436 1543. Hótel Ólafsvík, Ólafsvík. Kafé og restaurant. Se mer på www.hotelolafsvik.is Tlf. +354 436 1650. Hótel Hellissandur, Hellissandur. Kafé og restaurant. Se mer på www.hoteledda.is Tlf. +354 430 8600.

ANDRE BESØKSMÅL

På www.ust.is finner du mer informasjon om naturreservater og monumenter i nærheten. Du kan også dra på hvalsafari (www.saeferdir.is). Rundt parken og i byene i nærheten er det en rekke tilbud, for eksempel museer og svømmebasseng. Vi anbefaler at du kontakter turistinformasjonskontorene for å få vite mer. Du kan også besøke www.west.is, www.snb.is, www.stykkisholmur.is og www.grundarfjordur.is.

Jóhann Óli Hilmansson

Alker.

Hornstrandir naturreservat

ligger lengst nord på Vestfjardhalvøya, cirka 400 km nord for Reykjavík.

Hvordan finne veien dit?

Den enkleste måten å komme til naturreservatet på, er med båt fra Bolungarvík, Ísafjörður, Norðurfjörður eller Hólmavík, se www.vesturferdir.is. Hovedveien til Hólmavík, Ísafjörður og Bolungarvík er via vei 61, som tar av fra vei 1. Vei 643, som tar av fra vei 61, går til Norðfjörður. Faste bussruter til Ísafjörður og Hólmavík fra Reykjavík i høysesongen, www.bsi.is og regelmessige flyruter til Ísafjörður, www.flugfelag.is tlf. +354 570 3030.

Adresser

Hornstrandir naturreservat
Ísafjarðarbær
Stjórnsýsluhúsið
P.O.Box 56
400 Ísafjörður
Tlf: +354 450 8000
Faks: +354 450 8008
www.ust.is
E-post: info@isafjordur.is

Nyttige hjemmesider

www.vesturferdir.is
www.vestfiridir.is
www.westfjords.is

Mer informasjon

Brosjyre om Hornstrandir naturreservat, utgitt av det islandske miljøverndirektoratet (Umhverfisstofnun), fås hos direktoratet (www.ust.is).

Turkart: Turkart over Hornstrandir utgitt av Landmælingar Íslands (www.lmi.is).

The arctic foxes of Hornstrandir, en bok av Páll Hersteinsson og Arctic fox: the monarch of Hornstrandir nature reserve, artikkel av Páll Hersteinsson i Icelandic geographic 2002, 1. utgave: s. 28–43.

Hornstrandir – avsidesliggende, kupert landskap, fraflyttede hus, enorme fuglefjell og spennende dyreliv

Jóhann Óli Hilmarsson

Hælavíkurbjarg fuglefjell.

Hornstrandir naturreservat er et avsidesliggende område som kjennetegnes av dype, blå fjorder, mektige fjell, enorme fuglefjell, millioner av fugler – og mest av alt stillhet. Det er et paradys for naturelskere, turgåere, fuglekikkere og de som ganske enkelt bare vil nyte stillheten. Kun cirka 4 000 personer besøker reservatet hver sommer, inkludert grunneiere som ferierer i sommerhusene sine.

I Hornstrandir har natur og mennesker vært nært knyttet sammen i all tid, og tidligere var området relativt tett befolket. Sosialøkonomiske endringer under og etter andre verdenskrig førte imidlertid til at alle gårdene ble fraflyttet. Jorden er fremdeles hovedsakelig i privat eie, og grunneierne har rett til å bruke

den på tradisjonell måte. Det ligger et par dusin hus i området – gamle, oppussede gårdsbruk og nye hytter.

Fasiliteter: I reservatet er fasilitetene beskjedne, noe de besøkende må være forberedt på.

Hornbjarg fuglefjell, høyeste punkt er 534 m.

Avsidesliggende område: Området er sjarmerende avsidesliggende uten veier, elektrisitet, telefon eller mobildekning. I slike omgivelser er det ikke vanskelig å forestille seg de barske forholdene som innbyggerne levde under.

Fraflyttede gårder og landsbyer: I gamle dager bodde det folk i nesten hver eneste fjord og vik i området, og man finner kulturminner en rekke steder.

Hesteyri er en vakker, gammel landsby som har beholdt sitt preg. I 1894 ble det bygget et hvalmottak her, og landsbyen utviklet seg i takt med hvalfangstnæringen. Senere

ble fabrikken ombygget for å kunne bearbeide sild. Sildefisket tok brått slutt i 1940, og innbyggerne måtte da lete etter levebrød andre steder. Ruinene av fabrikken er fremdeles svært fremtredende.

Det er også interessant å besøke de gamle landsbyene Sæból og Látrar. Innbyggerne drev tradisjonell gårdsdrift, men fisking var viktigere enn andre steder i området. I dag er det relativt mange feriehus på disse stedene.

De øde fjordene og vikene Fljótavík, Hlöðuvík, Hornvík, Bolungarvík, Furufjörður, Hrafnfjörður og Veidíleysufjörður er også vanlige stoppesteder.

Veier: Reservatet er et paradys for turgåere som liker å vandre i avsidesliggende områder der man må bruke alle sine ferdigheter og sanser – den eneste måten å oppleve reservatet til lands på, er nemlig til fots. Det er turstier mellom bosetningene, men de er ikke alltid synlige. Noen ganger, spesielt når stiene er i skråninger, er de skjult av steiner eller urer. Mange veier er merket med varder eller stikker. Husk at det kan være vanskelig og anstrengende å gå tur i Hornstrandir, det anbefales derfor ikke å gå alene, men heller i grupper. Det er svært viktig å ha gode kart over området. Husk også at været kan være

svært skiftende – vintertemperaturer i juli og tåke er for eksempel relativt vanlig.

Natur: Det har ikke vært dyrehold og dermed beiting i området på flere tiår. Eksempler på vakre planter i reservatet er strandkjeks og østersurt som vokser på stranden. På grunn av de store snømassene bruker snøen mye av sommeren på å smelte. Vegetasjonen er derfor svært sårbar og må behandles med forsiktighet.

Polarrev er det vanligste pattedyret i området, og sel er et vanlig syn på stranden. Det mest interessante stedet for fuglekikking er fuglefjellene Hornbjarg, Hælavíkurbjarg og Riturinn med sine mange sjøfugler.

Guidede turer: Det arrangeres en rekke guidede turer i området, vanligvis 4–8-dagersturer, se www.fi.is, www.utivist.is og www.vesturferdir.is som også tilbyr dagsturer og båtturer inn i området. Du kan også bli med på en 9-dagers kajakkstur inn i den ubebodde fjorden Jökulfirðir (se www.ute.is). Du får mer informasjon om guidede turer på turistinformasjonssenteret på Vesturferðir-kontoret.

OVERNATTING

I reservatet: Hesteyri. Soveposeplasser. Tlf. +354 456 7183. Hornbjargsviti (Hornbjarg fyrtårn). Soveposeplasser. Campingplass. Se www.islandia.is/ovissuferdir. Tlf. +354 566 6752, +354 892 5219 og +354 852 5219. Bolungarvík. Soveposeplasser. Campingplass. Tlf. +354 456 7192 og +354 852 8267. Primitive leirplasser finnes i Hesteyri, Sæból, Látrar, Fljótavík, Hlöðuvík, Hornvík, Bolungarvík og Furufjörður. I nærheten: Grunnavík. Soveposeplasser. Campingplass. Se www.grunnavik.is. Tlf. +354 456 4664 og +354 848 0511. Dalbær i Snæfjallaströnd. Soveposeplasser/oppredde senger. Campingplass. Veiforbindelse. Tlf. +354 897 6872 og +354 456 2660. Reykjafjörður. Soveposeplasser. Campingplass. Svømmebasseng. Tlf. +354 456 7215 og +354 853 1615. Turistinformasjonssenteret i Ísafjörður (www.vesturferdir.is) og Hólmavík (www.holmavik.is/info) gir mer informasjon om overnattingsmuligheter i området.

SERVERNG

Det er ingen restauranter eller faste butikker i naturreservatet. Derfor er det svært viktig at du tar med deg alt du trenger. I sommermånedene er det en kafé i Hesteyri. I Ísafjörður, Hólmavík og andre nærliggende byer er det gode restauranter. Turistinformasjonssenteret i Ísafjörður (www.vesturferdir.is) og Hólmavík (www.holmavik.is/info) gir mer informasjon.

En polarrev, kongen av Hornstrandir.

ANDRE BESØKSMÅL

Vestfjordene har mye å tilby. I juli arrangeres for eksempel utendørsfestivalen Outdoor Creatures i Ísafjörður (www.utilifveran.is). Vi anbefaler at du kontakter turistsentrene for å få mer informasjon, men du kan også besøke www.vesturferdir.is og www.holmavik.is/info.

Tur på stranden i Aðalvík.

Fjallabak naturreservat ligger på Islands sørlige høyland, cirka 180 km øst for Reykjavík.

Hvordan finne veien dit?

Den enkleste måten å komme til reservatet på er via vei F208 fra høylandveien gjennom Sprengisandur (F26). Det er også mulig å komme til reservatet via Landvegur (F225) og ringveien (1) øst for Vík på fjellvei F208. Les se om kjøreforholdene på fjellveiene på www.vegagerdin.is og les værmelding på www.vedur.is. Det er faste bussruter til Landmannalaugar fra Reykjavík, Skaftafell nasjonalpark og Mývatn (www.bsi.is).

Adresser

Fjallabak naturreservat
Umhverfisstofnun
Suðurlandsbraut 24
108 Reykjavík
Tlf: +354 591 2000
www.ust.is
E-post: ust@ust.is

Nyttige hjemmesider

www.southiceland.com
www.sudurland.net/info
www.fi.is
www.landmannalaugar.info
www.visiticeland.com

Mer informasjon

Brosjyre om Fjallabak naturreservat, utgitt av det islandske miljøverndirektoratet (Umhverfisstofnun), fås hos direktoratet (se www.ust.is).

Turkart: Þórsmörk-Landmannalaugar, spesialkart utgitt av Landmælingar Íslands (www.lmi.is) og Fjallabak, Hekla, Laki: Spezialkart utgitt av Mál og menning (www.malogmenning.is).

Fjallabak, Hekla, Landmannalaugar og Eldgjá: Landmannalaugar-Þórsmörk: Guide for hikers and mountaineers/Wander- und Bergführer av Ari Trausti Guðmundsson og Helmut Hinrichsen.

Jóhann Óli Hilmarsson

Fargerik natur.

Fjallabak – flerfargede fjell og daler, dyreliv, vulkanformasjoner og geotermisk aktivitet

Fjallabak naturreservat ligger cirka 500 m.o.h. og kjennetegnes av en rekke ville og ulendte fjell, dype daler, vulkaner og geotermisk aktivitet som fumaroler (en åpning, eller sprekk i jorden der det kommer ut gass og damp), varme kilder og nydelige fargevariasjoner. Andre synlige formasjoner er lavastrømmer, enorme sandstrender, elver og innsjøer. Området er det største ryollittområdet på Island og et av de største områdene med geotermisk aktivitet.

Fjallabak naturreservat ble opprettet for å verne verdifulle geologiske formasjoner, dyreliv og vegetasjon. Det ble også opprettet for å sikre rekreasjonsmulighetene for folk som ønsker fred og ro og å oppleve uberørt natur.

Fasiliteter: Parkeringsplasser, campingplasser, overnatting i hytter, utendørsgrill, toaletter (også handikaptoaletter), turistinforma-

sjon, turskilt, informasjonsskilt, hesteutleie, salg av fiskekort.

Veier: Fjallabak naturreservat er perfekt for fotturer. I naturreservatet er det en rekke muligheter for korte og lange fotturer. De mest populære fotturene er til toppen av Bláhnúkur 940 m (1–2 timer) og til fumarolene ved Brennisteinsalda 855 m (1–2 timer) – begge er karakteristiske formasjoner i om-

rådet. Andre interessante turer er Háalda 1089 m (4–6 timer), rundt Frostastaðavatn (2–3 timer), Suðurnámur 951 m (1 time) og Brandsgil (1–2 timer). Gode kart er svært viktig. Følg også turstiene, det er nemlig enkelt å gå seg bort. Det er også viktig å ha godt fottøy, og selv om sommeren er det viktig med varme klær på fjelltoppene – været kan nemlig endre seg dramatisk svært raskt. Fortell alltid hvor du skal. Hvis det oppstår problemer, kontakter du parkvokterne i Landmannalaugar.

Guidede turer: Islands turforening (www.fi.is) og Útivist turistforening (www.utivist.is) tilbyr ulike guidede fotturer i Fjallabak-området. En av de mest populære turene er Laugavegurinn, ”varme kilder-turen”, en fem dagers tur fra Landmannalaugar gjennom et av de mest fargerike ryollittfjellområdene i landet, til Þórsmörk, som ligger magisk til mellom tre isbreer.

Bading: Det er mulig å bade i de varme kildene på Landmannalaugar.

Fisking: Innsjøene i naturreservatet er kjent for sin ørretbestand og er populære blant sportsfiskere. Fiskekort kan kjøpes på gården Skarð i Holta og Landsveit, i butikken

i Landmannalaugar eller hos oppsynsmennene i Landmannalaugar og Landmannahellir.

Ridning: For de som er interessert i islandshester, er Hraunhestar hesteutleie åpent i Landmannalaugar fra 1. juli (i høysesongen). Det arrangeres guidede turer med forskjellige lengder til noen av de mest imponerende områdene i Landmannalaugar-området. Tlf. +354 854 775 og +354 487 5340.

Løping: I juli hver sommer arrangeres det et fjellmaraton (Ultra Marathon) mellom Landmannalaugar og Þórsmörk. Maratonen er ca 55 km lang. Terrenget er for det meste sand, grus, gress, snø, is og bekker eller elver man må vasse over. Hver år deltar over 100 personer. Se www.marathon.is.

Spesielle aktiviteter: Folk som kommer til reservatet i egen bil, kan kjøre i området. Området er kjent for sitt vakre og fargerike landskap, og er derfor et ideelt sted for hobby- og yrkesfotografer. Området er også interessant for fuglekikkere, på innsjøene kan man nemlig se blant annet islom som hekker ved Frostastaðavatn og Kirkjufellsvatn. Området ligger i nærheten av de varme kildene som er interessante for botanikkin-

Isgrotte i Hraftinnusker.

Turgåing i Landmannalaugar.

teresserte på grunn av det store artsmangfoldet – rundt 150 planter er registrert i reservatet.

OVERNATTING

Overnatting i Fjallabak naturreservat: Landmannalaugar, fjellhytte og campingplass. Fasiliteter: Toalett og dusj. Se www.fi.is Tlf. +354 568 2533. Hraftinnusker, fjellhytte. Se www.fi.is Tlf. +354 568 2533. Landmannahellir, fjellhytter og campingplass. Fasiliteter: Toalett og dusj. Se www.landmannahellir.is. Tlf. +354 853 8407 og +354 893 8407. Overnatting utenfor Fjallabak naturreservat: Høylandssenteret på Hrauneyjar, Hotel Highland. Se www.hrauneyjar.is. Tlf. +354 487 7782. Hólaskógur, fjellhytte. Også en campingplass med toalettfasiliteter. Tlf. +354 820 8784. Áfangagil, fjellhytte. Se www.afangagil.info. Tlf. +354 845 9500. Hólaskjól, fjellhytter. I tillegg en campingplass med toalettfasiliteter. Tlf. +354 854 9977 og +354 894 9977. Sør-Islands turistinformasjon (www.sudurland.net/info) kan gi mer informasjon om overnattingsmuligheter i området.

SERVERING

Det er ingen restauranter eller faste butikker i naturreservatet. I sommermånedene er en liten butikk åpen i Landmannalaugar i to gamle skolebusser som kjøres der om sommeren. Butikken selger først og fremst nødvendige dagligvarer, og ofte finner du utstyr som du kanskje har glemt å ta med deg. Se www.landmannalaugar.info. Den nærmeste restauranten og kiosken utenfor reservatet er høylandssenteret ved Hrauneyjar, Hotel Highland, som ligger i veikrysset mellom Sprengisandur-veien F 26 og Landmannalaugar-veien F 208. Se www.hrauneyjar.is Tlf. +354 487 7782.

En islom viser seg frem.

ANDRE BESØKSMÅL

Naturreservatet er et høylandsområde, og rekreasjonsmulighetene i traktene er deretter. Steder som er verdt å besøke: Þórsmörk, et vakkert område med fjell med ulendt terreng, isbreer, breelver og lav bjørkeskog; Eldgjá som er en 40 km lang, 600 m bred og svært dyp kraterrenne, et naturfenomen som oppsto under et vulkanutbrudd rundt år 900, og vulkanen Hekla, som har vært aktiv i århundre, og som er et av verdens mest kjente fjell. Det arrangeres faste turer til alle disse stedene. Kontakt turistinformasjonskontorene for å få informasjon om andre muligheter i området rundt reservatet.

Ljótípollur er et vakkert krater.

Folgefonna nasjonalpark ligger i Hordaland fylke på sørvestkysten av Norge. Inntil nasjonalparken ligger det fire landskapsvernområder.

Hvordan finne veien dit?

Du kan komme deg til Folgefonnhalvøya med bil, buss eller hurtigbåt. Østfra Oslo kjører du E 134 over Haukelifjell. Sørfra Kristiansand, følg Rv. 9 gjennom Setesdalen til Haukeli og følg E 134 vestover, sørfra Stavanger / Hugesund følg Rv 134 mot Skånevik eller Odda. Vestfra fra Bergen følg Rv. 7 mot Hardanger. Nordfra Voss følg Rv. 13, eller nordøstfra på Rv. 7 over Hardangervidda. For å komme deg fra øst til vest på Folgefonnhalvøya kan du benytte Folgefonntunnelen som går fra Eitrem til Gjerde.

Mer informasjon

Reisemål Hardangerfjord,
Tlf. +47 56553870,
www.hardangerfjord.com

Reisemål Folgefonn,
Tlf. +47 53480040,
www.folgefonna.net

Folgefonna nasjonalparksenter
(mai-sept), Tlf. +47 53484280,
www.folgefonna.info

Jondal turistinformasjon,
Tlf. +47 53668531/
53669500, www.jondal.no

Ullensvang turistinformasjon,
Tlf. +47 53661822 (sommer Utne),
+47 53663112,
www.visitullensvang.no

Odda turistinformasjon,
Tlf. +47 5365 4000,
www.visitoddal.com

Etne turistinformasjon,
Tlf. +47 53758000,
www.etne.kommune.no

Folgefonna – fra fjord til fonn

Folgefonna nasjonalpark inneholder Norges tredje største og mest kystnære isbre. Naturen er dramatisk og vakker med fjorder, fjell, grønnfarga elver, vann og brefall. Folgefonnhalvøya er et av de aller viktigste reisemålene i Norge, ofte forbundet med flotte bunader, folkemusikk og frukttrær i blomst. Variasjonen er stor, akkurat som mulighetene for natur- og kulturopplevelser.

Folgefonna nasjonalpark dekker nesten 550 km² av Hordaland fylke i det sørvestnorske kystlandskapet. Breen, med sine spesielt vakre og dramatiske brefall, utgjør nesten halvparten av nasjonalparken. I området rundt er det spennende og variert natur med fjell, elver, innsjøer og fjorder og frodige lisider. Det har vært dyrket frukt her siden 1200-tallet. Blomstring i Hardanger er et begrep mange turister har et forhold til. På forsommeren, kan du se ned fra den hvite breen mot de grønne dalsidene der frukttrærne står i full blomst, - et vakkert og kontrastrikt skue. Den stolte bygdekulturen med hardangersøm, folkedans og hardingfelemusikk står fortsatt sterkt. Baroniet Rosendal fra 1600-tallet er også en del av dette kulturlandskapet.

Dyr og planter: Dyre- og plantelivet i nasjonalparken er variert, selv om storparten av området er preget av et karrig og nøysomt naturgrunnlag. Bl.a. arter som bergfrue og søterot vokser i mange dalfører. Det er streifyr av både gaupe og jerv i området, samt at Norges tettteste hjortebestand har sitt leveområde på Folgefonnhalvøya. Av fugler kan fjellrype og kongeørn nevnes.

Kjartan Nielsen Fris

Utsikt fra Bondhusbreen.

Stier: Rundt om i nasjonalparken finnes mange ulike ferdselsruter og seterveier som har vært brukt gjennom lange tider. For overnatting kan du enten ta med telt, eller du kan benytte de fire selvbetjente hyttene i nasjonalparken. Fonnabu, Breidablikk, Holmaskjer og Sauabrehytta er åpne hele året. Ei godt tilrettelagt og merket rute er den flere hundre år gamle Ridestien fra Odda til Holmaskjer i øst, og Keiserstien fra Bondhusdalen til Breidablikk i vest. Over breen må du ha brefører. Fra Odda opp til Holmaskjer og

Kjartan Nielsen Fris

fra Bondhusdalen opp til Breidablikk, tar det ca 5-6 timer til fots en vei.

Pilegrim- og ferdselsveien over høyfjellet mellom Krossdalen og Reisetser er en merket sti utenom breen. Turen tar ca. 7-8 timer.

Spesielle aktiviteter i området: Vårskiturer på breen, eller bretur til fots og klatring i brefall med brefører er svært populære aktiviteter. Det er mange ulike bedrifter som tilbyr dette. Andre aktiviteter er blant annet guidede fotturer, ridning, klatring, turorientering og ulike snøaktiviteter om vinteren. Det er også utleie av kano. Kontakt turistinformasjonene for mer info. Er du eventuelt av typen som aldri får nok av ski og snø, er Folgefonn Sommarskisenter et godt tilbud. Tlf. +47 53668028, www.folgefonn.no.

De kulturbaserte aktivitetene er også mange. Det tilbys besøk på fruktgarder, der du kan være med i siderproduksjonen. Samtidig kan du få kunstopplevelser ute i naturen. En del av gardene tilbyr også både overnatting og servering i tillegg til opplevelser basert på gardsdrift og lokal historie. Kontakt turistinformasjonen for mer info. De kan også informere om de ulike gardsbutikkene, kunst- og handverksverkstedene og galleriene som kan være interessante å besøke.

Nasjonalparksenter: Folgefonna Nasjonalparksenter ligger sentralt i Rosendal. Her kan du lære om naturen, geologien og kulturmiljøet i nasjonalparken. Utstillingene er gratis med unntak av skippsbyggingsmuseet. I tillegg fungerer senteret som turistinformasjon, inkludert internettkafe. Tlf. +47 53484280, www.folgefonna.info.

Andre besøksmål i området: Steinparken ligger sentralt i Rosendal. Ulike steinsorter er hentet ned fra Folgefonna nasjonalpark. Steinene er slipt, slik at de ulike strukturene og flotte fargene i steinene er godt synlig. Dette er ei spennende vandring i kunst og geologi, både for voksne og barn.

Baroniet Rosendal ligger like utenfor nasjonalparken. Slottet er fra 1600-tallet og er det eneste baroniet Norge har hatt. Sammen med den vakre rosehagen er dette et unikt kulturminne, og en av Norges største turistattraksjoner. Kvinnherad kirke er ei steinkirke fra 1250 som hører til baroniet. Tlf. +47 53482999, www.baroniet.no.

Hardanger Folkemuseum på Utne i nordenden av Folgefonnhalvøya har utstillinger

blant annet om næringshistorie og folkekultur for hele Hardanger. Tlf. +47 53670040, www.hardanger.museum.no.

Norsk vasskraft og industristadsmuseum i Tyssedal har spennende utstillinger der du kan lære om starten av Norges krafteventyr. Kraftstasjonen er vernet, tlf. +47 53650050, www.nvim.no.

Ullensvang kirke og Ænes kirke er begge steinkirker fra 1200-tallet og er verdt et besøk.

Agatunet er Norges største freda bonde-landsby, ei kulturhistorisk perle med den 750 år gamle lagmannstova som den eneste i sitt slag i Norge. Det er et såkalt klyngetun, der det opprinnelig var 80-90 bygninger på slutten av 1200-tallet. Tlf. +47 53662214, www.agatunet.no.

Ænes laksepark leier ut utstyr både for å fiske og for å tilbrede den etterpå. Sjanser for å få napp er det også. I tillegg har parken akvarier og utstillinger. Tlf. +47 53484571, www.lakseparken.no.

Låtefossen sør for Odda og Langfoss på sørsiden av Åkrafjorden er to av mange vakre fosser i området.

Besøksmål: Hver av kommunene har valgt ut spesielle besøksmål, ut fra kriterier innen natur, kultur, rekreasjon, fritid, nærings- og utviklingsmuligheter. Ta kontakt med turistkontorene for mer informasjon.

Fiskemuligheter: Det er flere ulike fiskevann og elver med aure både i fjellet og i lavlandet. Og rundt om på hele Folgefonnhalvøya er det mange fiskevann og elver med laks og

Knut Strand/Bergens Tidende

Buer i Odda.

Blørn Moe

Bergfrue foran på Bondhusvatnet.

sjøørret. Fiskekort kjøpes lokalt, blant annet i dagligvarebutikker. I fjorden er det fritt fiske. Er du jeger kan det være spennende å delta i hjortejakt.

OVERNATTING

Det finnes utallige steder der du kan overnatte rundt om på hele Folgefonnhalvøya. Både pris og standard er variert, tilpasset enhver behov. Du finner alt fra gamle ærverdige hotell, tradisjonsrike gjestehus til campingplasser og hytteutleie. Baroniet Rosendal Avlsgård og Fruehus er et overnattingssted det er verdt å merke seg med tradisjoner og bygninger fra helt tilbake til 1850-årene. Kontakt de lokale turistkontorene for mer info om overnatting på Folgefonnhalvøya, eller søk deg fram på www.hardangerfjord.com og www.folgefonna.net

SERVERING

Mange gardar som driver turistvirksomhet tilbyr også mat. Bruk av lokale råvarer og tradisjoner er viktig for mange. Blant bestselgerne i gardsmatbutikkene og serveringsbedriftene er krotakaker som er en type lefse. Andre spesialiteter er hakkesteik eller brudesteik, laget av byggryn og hakka røkt kjøtt, i tillegg til åkrafjordpølse som er ei spesiell pølse med geitekjøtt som en av hovedingrediensene. Til god mat hører også godt drikke, – sider. I tillegg til de private serveringsstedene finnes det både kafeer, veikroer og fine restauranter spredt rundt om på Folgefonnhalvøya. Mange av overnattingsstedene serverer også mat. Kontakt turistkontorene eller se www.hardangerfjord.com og www.folgefonna.net for nærmere informasjon.

Geiranger-Herdalen landskapsvernområde og del av verdensarvområdet Vestnorsk fjordlandskap.

Landskapsvernområdet er en del av det vestnorske fjordlandskapet i Møre og Romsdal fylke.

Hvordan finne veien dit?

Kommer man fra Østlandet, følger du riksvei 15 opp Ottadalen, ta av mot Geiranger oppe på fjellet og følg riksvei 63 ned mot Geiranger. Riksvei 63 ned fra fjellet til Geiranger er vinterstengt. Da må man kjøre via Stryn. Man kan også fly til Vigra lufthavn Ålesund og reise videre enten med express – sightseeingbåt Nordic Queen, Hurtigruta eller med bil/buss og ferje fra Linge til Eidsdal. Om sommeren går det også ferje fra Hellesylt til Geiranger og fra Geiranger til Valldal.

Mer informasjon

Destinasjon Geirangerfjord Trollstigen.

www.visitgeirangerfjorden.com

Geiranger turistinformasjon,
tlf. +47 70263099,
www.geiranger.no

Hellesylt Turistinformasjon,
tlf. +47 70263880,
www.hellesylt.no

Stranda Turistinformasjon,
tlf. +47 70261450

Norddal reiselivslag,
tlf. +47 70257767,
www.visitnorddal.com

Per Eide

Flydalsjuvet.

Geiranger-Herdalen – fjordlandskap i verdensklasse

Trange og dype fjordarmer, fjellsider som stiger 8-900 meter rett opp fra havnivået, mektige fjell på opp mot 1600 m.o.h., spisse egger, brefall og vakre fosser er noe av grunnen til at Geiranger-Herdalen er en del av UNESCOs verdensarvområde Vestnorsk fjordlandskap. I tillegg vitner de gamle gardsbrukene og setrene langs fjorden og i fjellet om livet i fjordbygdene for ikke så mange tiår tilbake.

Fjordlandskapet rundt Geiranger er et av de mest kjente og best besøkte turistmålene i Norge. Verdensarvområdet dekker snaut 500 km² av det vestnorske fjordlandskapet. Fjordene er omkransa av stupbratte fjellsider,

som på 8-900 meters høyde flater ut mot fjellmassivene med topper opp mot 15-1600 m.o.h. Langs fjorden er det fosser som stuper ned fra omtrent 1000 meters høyde. ”De sju søstre”, ”Brudesløret” og ”Friaren” er av

de mest kjente. Fjord- og fjellandskapet har store landskapsmessige og biologiske variasjoner, med et rikt plante- og dyreliv over korte avstander.

Kultur: Samspillet mellom natur og kultur gir området særpreg og store opplevelseskvaliteter. Kulturlandskapet med fjordgarder og setermiljø bidrar sterkt til dette. Langs fjordene er det mange gardar, de fleste fraflytta. Noen ligger nede ved fjorden, mens andre er plassert høyt opp i fjellsida, der de nærmest klamrer seg fast på ei berghylle. Hus og noe innmark holdes mange steder vedlike som dokumentasjon på den gamle bosetningen og gardsdrifta. Enkelte av disse fjord- og hyllegardene kan besøkes i tillegg til Herdalssætra, der det fortsatt er sæterdrift om sommaren. Kontakt turistinformasjonen for tips.

Med bil, buss eller båt: Kommer du kjørende i bil ned fra fjellovergangene, vil du i godvær få et fantastisk skue over fjorden og landskapet rundt. Samtidig bør du ikke ha høydeskrekk, for bilveiene snirkler seg ned på de utroligste steder. Om sommeren er fjorden ei viktig ferdselsåre. Cruiseskip, hurtigruta og ferjer i tillegg til mindre båter trafikkerer fjorden.

Tettsteder: Rundt verdensarvområdet er det flere tettsteder som er perfekte utgangspunkt for turer og aktiviteter. På sørsiden ligger Geiranger og Hellesylt, og på nordsiden finner vi Tafjord, Norddal og Eidsdal. Stedene har hver sine spesialiteter å by på, men felles for alle er at du vil møte gjestfrie og hjelpsomme folk, samt finne overnattingssteder, turer og aktiviteter som passer deg.

Stier: Ut fra alle tettstedene nevnt over, finnes det stier du kan følge. Turistkontorene vil hjelpe deg til å finne passende turer. Mange av stiene er merket, og vanskelighetsgraden varierer fra nære og turistvennlige ruter til mer avanserte turer, der lokal fører anbefales.

Herdalssætra.

Lars Lefaldt

Fiskemuligheter: Området er kjent for laksefiske, men også annet fiske både i elver, innsjøer og på fjorden er populært.

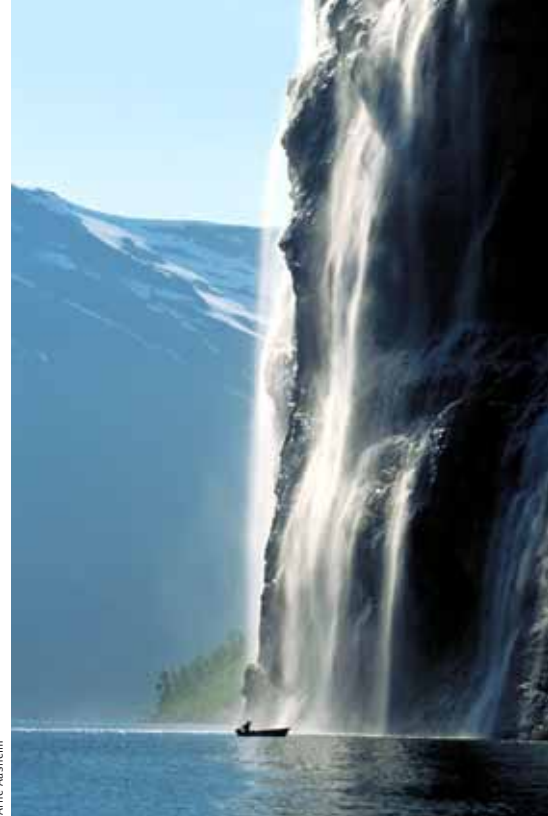
Spesielle aktiviteter i området: Aktivitetstilbudene i området er variert, enten det er med eller uten guide. De fleste aktivitetene baserer seg på naturopplevelser, samt å bli kjent med den lokale kulturen.

Ved juvvandring går du gjennom trange elvegjel, gjerne med ei brusende elv rett under deg. Når det gjelder fotturer er det mange muligheter både med og uten fører. Du kan vandre langs fjorden og kanskje besøke en av fjellgardene, eller gå på toppstur. Det er også mulighet for rafting, brevandring, klatring og kajakkstur. Eller hva med ridning, eller en tur i et svømmebasseng. For de uten høydeskrekk finnes det ei aktivitetsløype der balanse, klatresele og gode nerver er høyst nødvendig. Hvis du vil ut på fjorden har du også flere muligheter, blant annet kajakk og fjordsightseeing, eller du kan leie båt. Sykkel kan også leies.

Ta kontakt med turistinformasjonene for å få detaljert informasjon både om produktene og bedriftene som selger aktivitetene.

Severdigheter, museer og utkikkspunkt: Tafjord kraftverkuseum i holder til i den eldste av de sju kraftstasjonene i bygda. Tafjord 1 startet opp i 1923, og ble tatt i bruk som museum i 1989. I perioden 20.juni – 10. august er museet åpent fra kl 12 og 17. Tlf. +47 70175600, www.tafjord.net/museum.

Geiranger Fjordsenter er et interaktivt senter der du får oppleve og lære hvordan fjordfolket levde for 100 år siden. Du får se litt av hverdagen, hvilke utfordringer de lev-

Arne Aashheim

Brudesløret.

de med, og hvordan naturens barskheter og råskap ga og tok liv. Tlf. +47 70261800, www.fjordsenter.info.

Sylte kirke fra 1863, Norddal kirke fra 1782 og Geiranger kirke fra 1842 er verdt et besøk. De er åpne fra 15. juni – 15. august.

Utkikkspunkt: Dalsnibba (1500 m.o.h.) og Ørnesvingen som er en del av Nasjonal Turistveg er kjente fotoseverdigheter i området i tillegg til Flydalsjuvet.

OVERNATTING

Bygdene rundt Geirangerfjorden byr også på varierte overnattingsmuligheter. Union Hotel i Geiranger er et hotell med over 100 år gamle tradisjoner. Et annet særegent hotell er Villa Utsikten som ligger vakkert plassert i fjellsiden over Geiranger med fantastisk utsikt over fjord og fjell. For de mer eventyrlystne anbefaler vi gardsovernattinger og leie av sel for opplevelser av seterkulturen med overnatting i fjellet. Området tilbyr også et bredt spekter av camping- og utleiehytter. Alt for enhver smak og lommebok. Ta kontakt med turistkontorene for nærmere informasjon, eller gå inn på www.visitgeirangerfjorden.com.

SERVERING

De lokale mattradisjonene varierer like mye som landskapet, tilbudt enten på tradisjonelt vis, eller på nye måter. På Petrones Gjestgiveri i den vesle bygda Norddal kan du bl.a. få servert lokalt kjøtt og hjemmelaget eplesaft. Oppe på fjellet ligger Herdalssætra, der seterkulturen med dens tradisjonsrike seterkost kan oppleves. Utenom disse spesialitetene finnes det også en rekke andre serveringssteder, alt fra kaffeebar, kafeteriaer, pizzarestaurant til flere fine restauranter. Ta kontakt med de lokale turistkontorene, eller se på www.visitgeirangerfjorden.com, for å få mer informasjon.

Vegaøyan verdensarv-område

(inkl. verneområdene Lånan/Skjærvær, Lånan/Flovær og Skjærvær, Hysvær/Søla, Muddværet, Eidemslie, Holandsosen og Kjellerhaugvatnet).

Vegaøyan ligger i Vega kommune langs Helgelandskysten, sør i Nordland fylke.

Hvordan finne veien dit?

Først må du komme deg til Brønnøysund. Det kan nås med buss, eller bil langs riksvei 17, med innenriksfly, eller med nord- og sørgående hurtigrute. Deretter kan du ta hurtigbåt eller ferje, enten fra Brønnøysund, eller Sandnessjøen. Ring tlf. +47177 for ruteopplysning.

Mer informasjon

Vega turistinformasjon, Gladstad.
Tlf. +47 75035388/
+47 47907132,
E- post: post@visitvega.no,
www.visitvega.no.

Vegaøyan – et kystsamfunn på verdensarvlista

Vegaøyan er et åpent kulturlandskap med et mylder av øyer, holmer og skjær. Det har vært drevet fiske og fangst der de siste titusen årene. Landskapet har blitt til under påvirkning av menneskene og naturen. Og nettopp dette fine og bærekraftige samspillet mellom folk og for eksempel ærfuglen, har vært en viktig begrunnelse for at UNESCO har satt Vegaøyan på lista over verdens natur- og kulturarv.

Vegaøyan dekker et 1037 km² område langs Helgelandskysten i Nordland fylke. Strandflatekysten vi finner på Vegaøyan, har et stort antall lave øyer og enkeltstående kystfjell opp mot 800m som dominerende landemerker. Denne typen kystlandskap er sjelden på verdensbasis.

Vegaøyan ble innskrevet på UNESCOs liste over verdens natur- og kulturarv i 2004. Begrunnelsen fra komiteen var som følger:

”Vegaøyan viser hvordan generasjoner av fiskerbønder gjennom de siste 1500 år har opprettholdt en bærekraftig levemåte i et ugjestmildt øyrike nær polarsirkelen. Den nå

unike ærfugldriften har vært en sentral næringsvei drevet av kvinner. Derfor er innskrivningen også å regne som en hyllest til hennes innsats”.

Det grunne vannet rundt Vegaøyan gir spesielt gode beiteforhold for ærfugl. Helt fra Middelalderen har ærfugl vært en kjær ”husfugl” på Vegaøyan, slik den også har vært langs resten av kysten av Nord-Norge forøvrig. Det ble bygd såkalte ehus, der flere ærfuglpar kunne hekke trygt og varmt. Når ærfuglen med unger forlot redet, kunne duna samles inn og selges. Den møysommelige jobben med å rense duna var oftest kvinnes jobb. Fremdeles holdes tradisjonen med dunsanking for dyneproduksjon i hevd på

Vikasjøen.

Lars Løfaldli

flere øyer i verdensarvsområdet. Arbeidet gjøres på den opprinnelige måten, men omfanget er lite i forhold til tidligere.

Fugl: Det er langt flere arter enn ærfuglen som hekker på Vegaøyen, fuglelivet er enormt rikt og variert. Det er registrert i alt 222 ulike fuglearter her, og Vegaøyen regnes derfor for å være et av Nordens viktigste overvintringsområder for sjøfugl. En vesentlig del av svalbardbestanden av kvitkinngås raster på Vegaøyen under trekket nordover. Verdens største koloni av storskarv hekker på ett av de ytterste skjærene i vest. For å beskytte fuglelivet, er det etablert flere naturreservat i området, der er det forbud mot å gå i land i hekkeperioden.

Stier: Rundt om på Vegaøyen finnes det 15 merkede turmål merket med rødkantede turløpeskilt. Det er også en fornminnesti, en historisk vandring gjennom 10 000 år. Ta kontakt med turistinformasjonen for mer info.

Fiskemuligheter: Det er gode jakt- og fiskemuligheter på Vegaøyen. Jakt på rype, hare og rådyr er svært populært, samt fiske i blant annet Holmvatnet og Fersetvassdraget. Jakt- og fiskekort får du kjøpt hos "Sport og Fritidsstua" på Gladstad, tlf. + (47) 75 03 60 60.

Aktiviteter i området: Turistkontoret arrangerer botanisk vandring og skjærgårdscruise, og de leier ut både kajakk og sykler. I tillegg kan de skreddersy aktiviteter etter ditt ønske.

Det finnes flere bedrifter der du kan kjøpe turer, leie utstyr og lignende.

Båtskrog som e-hus.

Vallsjøen i kveldslys.

Havfiske og båtturer. Her kan du være med på havfiske fra sjark, eller leie båt. Kontakt Sverre Nilsen eller Bjørn Hansen på tlf. + (47) 41 56 98 59, eller turistinformasjonen.

Vega Havsport, Opplevelser og Guiding tilbyr det meste du måtte ønske. Ta kontakt på + (47) 47 25 22 28.

Tore Hansen skyssbåter. Er dere ei større gruppe som reiser sammen, kan dere leie båt med fører som guider dere rundt mellom øyene. Kontakt eier på tlf. + (47) 75 03 51 33.

En annen populær aktivitet er "øyhopping" med sykkel ut fra Brønnøysund. Kontakt turistinformasjonen for tips.

Andre besøksmål i området: E-huset er ei gammel handelsbrygge i fiskerihavna på Nes. Det fungerer som museum som dokumenterer tradisjonen med ærfugl som husdyr. I tillegg er det en butikk i brygga der man kan kjøpe håndlagde reiseminner.

Bygdemuseet viser Vegaøyens kulturhistorie flere århundre bak i tid. Du kan se hvordan en fiskerbondefamilie levde både på sjø og land. I tillegg finnes det en liten appetittvekker på verdensarv og fornminner fra steinalderen.

Kystlaget har et museum på Vegstein med utstilling av gjenstander som viser Vegaøyens kystkulturhistorie med vekt på butikken, fiskerbonden og båtmotorer.

Det lille museet viser utstilling av gamle ting som fantes i huset fra det ble bygd på slutten av 1800-tallet, alt fra klær, møbler og gamle sedler.

Skulpturer står utsilt rundt på Vegaøyen.

Ærfuglunn ved e-hus.

OVERNATTING

Vega Havhotell på Viksås. Der er det lagt stor vekt på trivsel, miljø og god mat. Tlf. + (47) 75 03 64 00, www.havhotellene.no.

Karistua på Kjøl. Overnatting i ei gammel skolestue, innredet som feriehus. Passer bra for to familier. Du disponerer robåt. Tlf. + (47) 75 03 61 67.

Hos Nes Bryggeferie kan du leie en velutstyrt leilighet i ei gammel brygge. Liten båt til disposisjon og havet rett ut. Tlf. + (47) 75 03 52 47.

Andersnesset Rorbu og feriesenter på Holand. Tlf. + (47) 75 03 50 73/ 41 61 50 08.

Kirkøy overnatting, Kirkøy.

Tlf. + (47) 75 03 55 08.

Vega Camping på Floa. Tlf. + (47) 94 35 00 80. Privaten B&B på Nes er en del av Vega kulinariske forandringshus. Det er fire faste sengeplasser, men plass til ti med ekstramadrasser. Tlf. + (47) 75 03 60 77.

Vega Vertshus på Gladstad tilbyr overnatting og har kafe og gatekjøkken. Tlf. + (47) 75 03 54 00. Gardsoya Rorbuferie. Tlf. + (47) 95 76 80 28, www.gardsoyarorbuer.no

Vega brygge. Kontakt DinTur på tlf. + (47) 74 07 30 00, www.dintur.no Vega opplevelsesferie, tlf. + (47) 75 03 53 25, www.vegaopplevelsesferie.no Pederbu, Jørgenbu, Toppenbue og Bjønnlibu er tre rorbuer og ei hytte som kan leies. Enkelte har også båt til disposisjon. Ta kontakt med turistinformasjonen for mer info.

SERVERING

Vega Kulinariske Forandringshus, Nes, Tlf. + (47) 75 03 67 70, www.vega-kulinariske.no. Her står

det hovedsakelig mat på menyen, i form av gode hjemmelagde retter basert på lokale tradisjoner. I tillegg kan du også få servert både musikk og mye kultur.

Gåkkå Mathus i Hysvær. Du får servert et måltid som er basert på lokale råvarer (bordbestilling), mens vertskapet forteller gode historier. De tar også i mot overnatting. Tlf. + (47) 95 08 52 21, <http://home.czi.net/mathus/gakka/index.htm>. Vega Vertshus på Gladstad har overnatting, kafe og gatekjøkken, tlf. + (47) 75 03 54 00. Pubben på Gladstad, tlf. + (47) 47 61 19 01.

Lyngsalpan landskapsvern- område/Iltugáissáid Suodje- meahcci

Lyngsalpan ligger på Lyngenhalvøya i den nordlige delen av Troms fylke.

Hvordan finne veien dit?

Hvis du kommer sørfra på E6, eller langs E8 fra Finland, kjører du til Oteren og følger deretter riksvei 868. Dersom en kommer nordfra på E6, kan en ta ferje fra Olderdalen til Lyngseidet. Fra Tromsø følger du E8, tar av ved Fagernes, kjører riksvei 91 og tar ferje ved Breivikeidet.

Mer informasjon

Svensby Tursenter,
Tlf. +47 77712225
Destinasjon Tromsø,
Tlf. +47 77610000,
www.destinasjon troms.no/lyngen,
E-post: info@destinasjon troms.no

Oddrun Skjennestad

Jan R. Olsen

Telemarkkjører med utsikt mot Lyngsalpan.

Lyngsalpan landskapsvernområde – i midtnattsolas rike

Langt nord for Polarsirkelen, ikke langt fra Tromsø, finner vi en av Norges mest spektakulære og ville fjellområder, Lyngsalpan. Dette markante fjellområdet er prega av kvasse tinder og egger, isbreer og morener, og er et landskjent landskapselement. Fjellområdet ligger mellom to fjorder, og med stigning fra havnivå og opp mot 1800 meter, mangler det ikke høydemeter, for den som vil trene lårmusklene. Området er dessuten internasjonalt kjent i forbindelse med fjellklatring og er et eldorado for pudderelskende telemarkkjørere.

Lyngsalpan er et landskapsverneområde som dekker snaut 1000 km² av den rundt 1500 km² store Lyngenhalvøya i nordlige deler av Troms fylke. Verneområdet dekker fjellområdet med omkringliggende daler. Formålet med opprettelsen av Lyngsalpan landskapsvernområde er å ta vare på dette markante fjellområdet med isbreer, morener, trange gjennomskjærende daler og spesiell geologi. Det biologiske mangfoldet, de kulturminnene og det kulturlandskapet som preger landskapet er også viktige verneformål.

Tidlige reiseskildringer fra Troms beskriver fjellenes alpekarakter og alpenatur. Man må reise til Sør-Europa for å finne tilsvarende ville, veldige og brefylte fjellområder. Lyngsalpan har som ellers i regionen en blanding av samiske-, kvenske og norske kulturminner.

Naturaktiviteter: I Lyngsalpan er det spesielt gode muligheter for varierte naturopplevelser. Aktiviteter til fots, på ski, med hest eller hund er vanlig. I tillegg er det muligheter for

Jan R. Olsen

Steindalstinden.

jakt, sportsfiske, bær- og soppsanking. En stor del av fjellområdet består av spisse toppar og mange små isbreer, som er vanskelig å nå for folk flest. Sjøområdene brukes mye til fiske og rekreasjon

Stier og åpne hytter: Det er en del stier i Lyngsalpan, både i utkanten av verneområdet og stier som krysser hele fjellmassivet, gjerne i øst-vestgående daler. Bare noen få stier er merket, så vær sikker på at du har tilstrekkelig utstyr og kunnskap om bruk av kart og kompass før du legger ut på tur. Rundt om i fjellområdet ligger det ni åpne hytter der du kan overnatte.

Aktivitetsbedrifter: Mange ulike bedrifter tilbyr naturbaserte aktiviteter.

Midnight Sun Mountain guides kan ta deg med på toppturer, breturer og kurs, skredkurs, såkalte "ski og sjø-turer", og tur med truger mm. Kontakt dem på tlf. +47 91119173, www.msmsg.org.

SunAlps Mountain guides, tar deg med på

allsidige turer både til fjells og på bre. Ta kontakt på tlf. +47 90934884, www.sunalp.no.

På Svensby Tursenter og Solvik gård kombinerer de overnattingstilbud med salg av ulike aktiviteter.

Solvik gård er en fisker- og småbrukergård der det gamle gardsmiljøet er forsøkt bevart. De tilbyr overnatting og serverer hjemmelaget mat i trivelige omgivelser. De har mange forskjellige dyr, som du kan være med å stelle. Garden er også et flott utgangspunkt for ulike fjellturer. Tlf. +47 77713890, www.solvik.no.

På Svensby Tursenter kan du bo i godt utstyrte hytter som er familievennlige og godt tilrettelagt for rullestolbrukere, samt at de har plass til campingvogner. De leier ut båt til sjøfiske og sykkel, samt arrangerer bl.a. turer med hundeslede, eller til fots, gardsbesøk og brevandring. Stedet har også turistinformasjon, i tillegg til at Lyngen bygdemuseum ligger like ved. Kontakt dem på tlf. +47 77712225, www.destinasjontromso.no/svensby.

"Din Tur" hjelper deg med å finne fram til alle de mindre, private aktørene. Mange tilbyr både

Jan R. Olsen

Nordlys over Rørnestind og Kjøstind.

overnatting og aktiviteter. Tlf. +47 74073000, www.dintur.no.

Fiskemuligheter: Lyngsalpan har mange gode fiskeelver og –vann, og jakt er også populært. For å jakte og fiske må du kjøpe jakt- og/eller fiskekort for det aktuelle området. Det er viktig å desinfisere alt fiskeutstyret etter bruk, da det er gyrosmitte i to av vassdragene i området. Det gjelder også i elvemunningene. Kontakt turistinformasjonen for mer informasjon.

Jan R. Olsen

Nordlandsbåt på Jærgvatnet.

OVERNATTING

Det finnes mange ulike muligheter for overnatting rundt Lyngsalpan.

Felles for dem alle er nærheten til den helt spesielt vakre naturen. I tillegg til Lyngseide Gjestegård, Solvik Gård, Svensby tursenter, Vollen gjestestue og campingmulighetene på Hatteng, er det flere private overnattingssteder som også ofte har tilbud om ulike aktiviteter. Disse finner du ved å kontakte "Din Tur" på tlf. +47 74073000, www.dintur.no, eller ved å kontakte "Destinasjon Tromsø" på tlf. +47 77610000, www.destinasjontromso.no/overnatting_privat.html.

SERVERING

Lyngseide Gjestegård selger kaffe og kaker, samt at de har à la carte meny. Åpen fra 12.00 - 18.00 (åpen

på kvelden for forhåndsbestilte grupper). Her kan du også overnatte. Tlf. +47 77710400. Solvik gård serverer hjemmelaget mat bygget på lokale tradisjoner. Tlf. +47 77713980, www.solvik.no

Vollen gjestestue er på Nordkjosbotn. De selger kaffe, kaker og middag, og tar i mot gjester for overnatting. Tlf. +47 77722300, www.vollen-gjestestue.no

Prixkafe'n på Støa, selger kaffe, kaker og enkle retter. Kafeen er åpen på dagtid. Tlf. +47 77710101.

Jonny's Bistro Vollen – gatekjøkken. Tlf. +47 77721200.

Nordkjosbotn grill – gatekjøkken. Tlf. +47 77728374.

Hatteng grillbar og kiosk. I tillegg til gatekjøkkenmat, kaffe, vafler og kioskvareer har de også utleiehytter og mulighet for camping. Tlf. +47 77714999.

Abisko nasjonalpark ligger rett sør for Torneträsk i Kiruna kommune, Norrbottens län.

Hvordan finne veien dit?

Abisko ligger ved Europavei 10 mellom Kiruna og Narvik og har egen jernbanestasjon og bussholdeplass. Det er daglige forbindelser til Kiruna (98 km) og Narvik (75 km).

Reisetiden med tog fra Stockholm er 18 timer, fra Göteborg 25 timer og fra Malmö 27 timer.

Flyreise Stockholm-Kiruna tar ca. 1,5 timer. Parkeringsplasser finnes ved Naturum.

Trafikkinformasjon finnes på nettsiden www.lappland.se

Adresser

Forvalter: Länsstyrelsen (fylkesadministrasjonen) i Norrbottens län:
www.bd.lst.se/naturvard
www.abiskonaturum.nu

Mer informasjon

Vandra Kungsleden,
Claes Grundsten
Nationalparkerna i Sverige,
Naturvårdsverkets förlag

Peter Rosen

Abisko turiststasjon foran Lapporten.

Abisko – nasjonalpark allerede i 1909

Abisko nasjonalpark er Sveriges mest besøkte og utforskede nasjonalpark. Abiskojøkkdalen med sin storslåtte canyon dominerer parken. Floraen er blant fjellets mest artsrike, med bl.a. lapprose, småjonsokblom og orkideer som den skjelske huldreblom og sibirnattfiol. Dyrelivet er rikt med bl.a. den sjeldne lappsangeren, skogsarter som elg og tiur, sammen med lemen og fjellrype. Samtlige større rovdyr unntatt ulv finnes i parken.

Abisko er fjellturismens vogge, og her har turister og natur eksistert sammen i over 100 år. Njulla er den mest kjente fjelltoppen. Dit kan man komme med taubane. I Abisko er det lett å komme seg ut i naturen. Fjellheimen har mye å by på både for dem som er på et kort opphold og for dem som vil utforske naturen grundigere. Personalet i Naturum, besøksentret, hjelper deg gjerne med tips for utflukter eller annen informasjon som kan bidra til å gjøre besøket ditt til en stor naturopplevelse.

Kultur: I dette området gikk folk fra å være jegere og samlere til å drive med tamreindrift.

Peter Rosen

Lesing i blomstereng.

Det samiske nomadelivet pågikk til et stykke inn på 1900-tallet. Deretter ble folket bofast. I dag finnes det en moderne reindriftsnæring i området.

Det har aldri vært nybyggere eller vært drevet jordbruk i parken. I østre del av Torne-träsk-området har det derimot vært jordbrukere. Industrialismen har satt sine spor i landskapet. Jernbanen gav opphav til turismen, som i dag utgjør et levebrød for mange.

Service: Parkering, toaletter, overnatting, guidede turer og informasjonssenter - Naturum. Naturum viser en utstilling om Abisko nasjonalpark og dens natur og kultur. Naturum arrangerer også omvisninger og forelesninger med fokus på fjellets flora, fauna, kultur og geologi. Du kan også se lysbilde-fremvisninger eller være med på ulike turer og forelesninger. Inne i Naturum-huset kan du kjøpe kart, bøker, postkort, kunsthåndverk m.m. Hvis du har spørsmål, hjelper guidene deg med informasjon om blomster, blader, bergarter og mineraler. Nettside: www.abiskonaturum.nu.

Turstier: Kungsleden starter (eller slutter om man vil) i Abisko. Området har godt med merkede løyper, både for sommer- og vinterturer. I parken er det et nettverk av naturstier.

Terrengkjøring: Det er tillatt å kjøre på en merket snøscooterløype gjennom Abisko nasjonalpark.

Severdigheter: Utsikten fra Njulla, over den kjente U-dalen Lappporten, Sveriges mest avbildede fjellmotiv, når du lettest via taubanen. Mange velger å ta taubanen opp, nyter

en hyggelig kaffepause på kafeen og går til fots ned igjen langs Rihtunjira naturstien.

Det er midnattsol i Abisko fra 12.06. til 04.07. Tar man seg opp på Njullá, forlenges sesongen til 27.05–18.07. Om vinteren er det nordlys. Andre severdigheter er Abisko-jakkas canyon, floraen i canyonen og på fjellet, fuglelivet og Abisko Naturum.

Spesielle aktiviteter: Abisko er en unik plass i den svenske fjellheimen, ikke bare på grunn av den varierende naturen, men også takket være den lette tilgjengeligheten. Hvis du vil oppleve fjellets spesialiteter, kan du bli med på guidede dagsturer. Dagsturene varer ofte hele dagen og inkluderer en eller annen form for transport.

Hvis du er interessert i et spesielt område innen natur eller kultur, så arrangerer Svenska Turistföreningen egne ukeskurs.

Alle arrangementer er nærmere beskrevet på www.abisko.nu.

Samisk sløyd: Dagens reinnæring innebærer en balanse mellom tradisjon og nåtid. Før lagde samene alt de trengte selv – husgeråd, ski, pulker, lassoe og klær. Kunnskapen om håndverksteknikker og materialer i naturen var stor. Interessen for sløyd lever fortsatt i dag, kanskje fordi den er knyttet til samisk historie og identitet. Mange samer som ikke eier rein selv, livnærer seg i stedet med sløyd. Sløyd er også en viktig binæring for mange reineiere, og produktene er høyt verdsatt av samlere verden over.

Peter Rosen

▲ Vandring i parken.

▼ Abisko canyon.

Peter Rosen

OVERNATTING

I Abisko finnes det mange overnattingsmuligheter: fjellhotell, hyttegrend, vandrerhjem. For oppdatert informasjon, kontakt turistbyrået i Kiruna, 981 22 Kiruna, Tlf. +46 (0)980 18880, faks +46 (0)980 18286, info@lappland.se, www.lappland.se eller Svenska Turistföreningen, www.abisko.nu.

SERVERING

I Abisko og omegn finnes det mange restauranter og serveringssteder. Se under "Mat & dryck" på www.lappland.se

ANDRE BESØKSMÅL

Kiruna: Kirken, rådhuset, Hjalmar Lundbohmgården, sløydkollektivet Måttaráhkká, turistgruven, gruve-museet, Samegården, Kiruna Science Center og Björkliden, med en av verdens nordligste og mest spektakulære golfbaner: Se www.bjorkkliden.com Riksgrensen: Ateljé Sven Hörnell: lysbilde-fremvisning, salg av håndverk og sløyd, www.riksgransen.nu. Jukkasjärvi: Jukkasjärvi kirke – Lapplands eldste kirke, Jukkasjärvi marked og Ishotellet. For ytterligere informasjon, se www.lappland.se.

Bullerön ligger ute i havgapet øst for Nämdö.

Hvordan finne veien dit?

Hvis du ikke har egen båt, kan du sommerstid komme deg til Bullerön med hurtigbåt fra Stavsnäs eller Björkvik på Ingarö. Turopplysninger fås hos tilsynsmannen.

Buss 433 eller 434 til Stavsnäs, eller buss 428 eller 429 til Björkvik fra Slussen. Turopplysninger: SL, tlf. +46 (0)8 6001 000.

MS Waxholm III. På Strömma Kanalbolagets "Tusen öars kryssning" besøkes bl.a. Bullerö. Turopplysninger: +46 (0)8 5871 4000.

Egen båt: Se svensk båtsport-kart nr. 8144.

Adresser

Naturforvalter: Länsstyrelsen i Stockholms län, tlf. +46 (0)8 7854 000.

Vedlikeholdsoppdrag: Skärgårdsstiftelsen, tlf. +46 (0)8 4405 600. E-post: kansliet@skargardsstiftelsen.se

Tilsynsmenn:

Tlf. +46 (0)8 5715 9092, Jan Olsén +46 (0)70 6223 137, Ingegerd Rydberg +46 (0)70 3773 920.

Mer informasjon

Bulleröboken, Skärgårdsstiftelsen.

Fiskartorpet Rågsjär, Skärgårdsstiftelsen.

Torparna på Rågsjär, Skärgårdsstiftelsen.

Magnus Rietz

Bullerön med sine svaberg.

Bullerön – skjærgårdens perle

Bullerön ligger ute i havgapet øst for Nämdö, omgitt av ikke mindre enn 900 øyer, holmer og skjær. Navnet Bullerön betyr steinete øy, og den er skjærgårdens største øy. Mye vind, harde vintre og regnfattige somrer gjør at vegetasjonen minner en del om den på fjellet. Naturen er variasjonsrik med både blankskurte svaberg og løvskog med bjørk og or. I det kupert terrenget med hellemark og søkk finnes enda spor av eng- og åkerbruket som en gang fantes på øya. Bullerön har herlige svaberg å bade fra, vakker natur og en interessant historie.

Bullerön var bebodd allerede mot slutten av 1600-tallet, og omkring 1830 var det som mest tolv personer som livnærte seg der. På små åkerlapper i dalene ble det dyrket poteter og rotfrukter. Om sommeren måtte buskape ta til takke med å beite på krekling og lyng på omkringliggende øyer. Fiske var imidlertid hovednæringen. Jakt på sjøfugl og sel gav viktig tilskudd til selvhusholdningen. Med tønner med saltet fisk seilte Bullerö-beboerne inn i Mälaren og byttet til seg brødkorn.

I 1908 ble skjærgårdsperioden avsluttet i og med at kunstneren Bruno Liljefors kjøpte øya. Han fikk oppført ei jakthytte som nå er omgjort til naturum, besøkscenter. I 1967 ble Bullerö-skjærgården kjøpt av den svenske staten ved Naturvårdsverket. En tilsynsmannsfamilie flyttet ut til øya i 1984. Atter igjen ble Bullerön befolket.

I dag gjenopprettes slåtteeengene for å vise den tidens markbruk med sine blomster. Inne på øya vokser en stor bestand av barlind.

Malcolm Hanes / Pressens bild

Jakthytta som nå er omgjort til naturum.

Mark Earthy / Pressens bild

Fremme i paradiset.

Fuglelivet er rikt – ærfuglen er mest utbredt, men det finnes også toppand, sjøorre, siland, grågås og massevis av måker og terner.

Service: På Bullerön finnes det utstillingslokale, brygge, naturhavner og gjestegiveri, teltplass, rastehytte og badstue.

Rastehytta ligger i sentrum, der man, så sant det er tilgang, kan få en begrenset mengde ferskvann. Det er brygge ved sentrum som er beregnet på tur-, taxi- og charterbåter. Hvis du kommer med egen båt, må du legge til i naturhavnene. Det er badstue ved Hemviken, der man skriver seg på liste inne i badstuen.

Badeplasser: Strendene er hovedsakelig svaberg og steinstrender, men det finnes også en liten sandstrand.

Ildsteder: Det er bare tillatt å gjøre opp ild på anviste bålplasser.

Fiskemuligheter: Du kan fiske med håndredskap fra svabergene.

Turstier og guidede turer: Det er anlagt en 600 meter lang natursti, samt en kultursti som er noe lengre og mer kupert. Guiding utenom sesongen kan bestilles hos tilsynsmannen, tlf. +46 (0)8 5715 9092.

Jeppe Wikström / Pressens bild

Også vinterstid er Bullerön godt besøkt – av skøyteløpere.

Naturum: Det vises en utstilling med tema skjærgårdsnatur og -kultur, samt reproduksjoner av Liljefors' kunstverk. Åpningstider: 15. april til 14. juni: Helger kl. 9–19. 15. mai til 15. august: Alle dager kl. 9–19. 16. august til 30. desember: Helger kl. 9–19.

Spesielle aktiviteter: Hvert år arrangeres en Bullerö-slåttedag og enkelte andre spesielle aktiviteter. Se Skärgårdsstiftelsens nettsider, www.skargardsstiftelsen.se, for mer informasjon.

Malcolm Hanes / Pressens bild

Natur og kultur går hånd i hånd på Bullerön.

OVERNATTING

På Bullerö gjestehus kan man overnatte (8 sengeplasser) i selvhusholdning med enkel standard.

Bestilles via tilsynsmannen, 1. apr.–30. sep. Teltplass: På søndre Bullerön er det bare tillatt å slå opp telt på plass anvist av tilsynsmannen. For øvrig gjelder det at det høyst er tillatt å telte i to døgn i strekk på samme plass.

SERVERING

Til Bullerön må du ta med deg egen mat. Det er dagligvarehandel ved Solvik på Nämdö, tlf. +46 (0)8 5715 6017. Der finnes det også bensinstasjon, ferskvann og kro.

ANDRE BESØKSMÅL

Hvis du ferdes med egen båt, finnes det massevis av interessante øyer å besøke, for eksempel Rågskär og Långviksskär. På fastlandet finnes det et skjærgårdsmuseum ved Stavnäs sommerhavn, samt Skärgårdsmuseet-Nämdöutställningen i Sand på Nämdö.

Store mosse ligger ca. 15 km nordvest for Värnamo.

Hvordan finne veien dit?

Bil/syssel: Parken er lett å nå fra alle retninger. Passende veier er skiltet med severdighetssymbol. Naturum og Kävsjöns store fugletårn nås via riksvei 151 mellom Värnamo og Hillerstorp.

Tog: Nord-sydlig linje, "Södra stambanan" til Alvesta. Bytt til den øst-vestlige linjen Kalmar-Värnamo-Göteborg, som går tvers igjennom parken. Avstigning i Värnamo, Hillerstorp eller Gnosjö.

Buss: Forbindelser bl.a. mellom Värnamo og Hillerstorp, linje 242, holdeplass "Fågeltornet" (opplysninger om bussruter på telefon +46 (0)771 4443 33).

Adresser

Store Mosse nationalpark
Box 18,
330 33 Hillerstorp
www.f.lst.se/storemosse

Kontaktpersoner: Tilsynsmann for nasjonalparken, Arne Andersson.

Forstander: Naturum Store Mosse, Martha Wägéus
Telefon: +46 (0)370 23792
E-post: storemosse@f.lst.se

Mer informasjon

Brosjyre: Nationalpark i Jönköpings län – Store Mosse, utgitt av länsstyrelsen.

Nationalparker i Sverige, utgitt av Naturvårdsverket.

Torbjörn Skogedal

Sti over myrhavet.

Store mosse – urlandskap i nåtid

Nasjonalparken er Sveriges største myrområde sør for Lappland – "Et urlandskap hinsides menneskelig tid". De store, åpne myrene, det rike fuglelivet i Kävsjön, de skogkledde flygesanddynene og kulturlandskapet ved Svänö og Lövä er nasjonalparkens kjennetegn. Her venter storslagne opplevelser også for dem som ikke kan særlig mye om planter eller fugler.

Formålet med nasjonalparken er å verne om det biologiske mangfoldet og natur- og kulturlandskapets verdier.

De store myrene er de mest opprinnelige, minst menneskepåvirkede områdene som finnes i Sør-Sverige. Hovedtrekkene i landskapet, slik det fortsatt ser ut i dag, ble skapt da landisen smeltet for rundt 15 000 år siden. Fuglelivet ved Kävsjön er variert og rikt. Artssammensetningen er unik for en svensk

fuglesjø. Her hekker utpreget nordlige arter som kvartbekkasin, småspove og gluttsnippe sammen med sørlige arter som myrrikse, skjeand og sørlig gulerle.

Service: I nasjonalparken er det fugletårn, turstier der noen også er tilrettelagt for funksjonshemmede og Naturum – besøkssenter, samt overnattingshytter og vandrerhjem.

Myrflangre.

Turstier: Det er ca. 40 kilometer med stier. To av stiene er tilpasset funksjonshemmede. Du går over furukledde sanddyner, over åpen myr og gjennom kulturmark med løvtrær. Det er lagt ut klopper over de våte partiene.

Tårn: Det finnes sju fugletårn/utsiktspunkter i parken.

Naturum: Her finner du informasjon om naturen og naturverdiene i nasjonalparken, informasjon om andre nasjonalparker i Sverige og om annen vernet natur i nærheten av parken. Her finnes referansebibliotek, mikroskop og forstørrelsesglass, lenestoler, bjørnehi og panoramavinduer mot Kävsjöns hengemyr. Natu-

rum er en inspirasjonskilde og samtidig et møtested for alle naturinteresserte. Gratis adgang.

Åpent kl. 10–16 alle lørdager og søndager i mai. Fra og med 1. juni til og med 31. august: Åpent kl. 10–16 alle dager. September–april: Åpent hver søndag kl. 10–16. Øvrige tider etter avtale med personalet.

Lövö og Svänö: To oppdyrkede moreneåser ligger i myrhavet. Lövö ble bebygd på 1600-talet, og i 1912 levde det fire jordbrukerfamilier der. Både der og på Svänö står ett av våningshusene igjen, og disse er velegnede overnattingssteder for deg som vil oppleve nasjonalparken på nært hold. Landskapet er fremdeles kulturpreget, og floraen minner om den som finnes på en løveng.

Spesielle aktiviteter: I slutten av mai hvert år feires Nasjonalparkens dag med aktiviteter, utstilling og salg av lokalt håndverk, turpasstur m.m., og naturligvis ”åpent hus” på Naturum.

I Naturum arrangeres åpne forelesninger og midlertidige utstillinger om aktuelle temaer. Skoleklasser, firmaer, foreninger og andre kan bestille omvisninger i Naturum og i parken.

Föreningen Store Mosse er et møtested for alle med interesse for naturen og kulturen i og omkring nasjonalparken. Foreningen har månedlige møter og arrangerer ofte spennende ekskursjoner og reiser. For kontakt: lennart.fritz@f.lrf.se.

Jorduglen våker.

OVERNATTING

Vil du være sikker på å våkne til fuglekvitter, er det mulig å bo i nasjonalparken, enten på Kittlakull med vandrerhjemstandard, eller mer i pakt med naturen, uten luksus som vannklosett og innlagt vann. Lövö, Svänö. Naturopplevelsen er imidlertid alltid den samme! Bestilling: Värnamo Turism. Värnamo Turism: Telefon: +46 (0)370 18899. Faks: +46 (0)370 15711

E-post: info@visit-varnamo.com

I kommunene rundt nasjonalparken kan du finne en rekke overnattingsmuligheter: hotell, privatutleid rom med frokost, pensjonat, prisgunstig vandrerhjem eller overnatting på gård. Se kommunenes nettsider med turistinformasjon: www.varnamo.se, www.gnosjo.se, www.vaggeryd.se

SERVERING

Rundt nasjonalparken er det mange muligheter for mat- og kaffeservering. For informasjon om åpnings-

tider, veibeskrivelse m.m., se kommunenes nettsider: www.varnamo.se, www.gnosjo.se, www.vaggeryd.se

Noen firmaer kan servere lunsj, middag eller det man måtte ønske å nyte i Naturum eller ute i naturen.

Sangsvaner i morgenlys over myra.

ANDRE BESØKSMÅL

Innsjøen Draven i Gislaved kommune ved Reftele er en annen fantastisk fuglesjø et par mil sørvest for Store Mosse. Der er det utmerkede muligheter til å studere fuglelivet fra flere fugletårn. Marieholmsskogen 12 km nord for Store Mosse er en av Sør-Sveriges mest uberørte barskoger, med rikelig med vill natur, rikt fugleliv og – hvis man er heldig – mulighet for å få et glimt av gaupe. Kommunene Värnamo, Gnosjö og Vaggeryd tilbyr mange muligheter for å handle hos ulike småindustribedrifter med fabrikkutsalg. I en av Sveriges mest populære fornøylesparker, High Chaparral, kan man oppleve kulturen fra ”Det ville vesten”. I nærheten finnes det flere golfbaner og mange andre interessante naturområder. Se www.visit-smaland.com.

Hornborgasjön ligger i Sør-Sverige, 15 mil nordøst for Göteborg.

Hvordan finne veien dit?

For å komme til sjøen må du ta utgangspunkt i en av de tre metropolene i Västergötland: Skara, Falköping eller Skövde. Alle tre ligger omtrent to mil fra Hornborgasjön.

Trolig kommer du i bil, men det går utmerket å ta buss til Skara, Falköping eller Skövde. Tog kan du ta til Falköping og Skövde. For detaljer om buss- og togtider, se www.vasttrafik.se.

Adresser

Länsstyrelsen Västra Götaland
Hornborgasjön,

521 98 Broddetorp.

Tlf. +46 (0)500 4911 90.

www.hornborga.com

Turistinformasjon:

www.fagelvagen.nu

Västsvenska Turistrådet,

www.vastsverige.com,

samt de tre berørte kommunene:

www.skara.se, www.skovde.se,

www.falkoping.nu

Hvis du ikke har Internett-tilgang, skriv til

Hornborga Naturum,

Hornborgasjön,

521 98 Broddetorp

Tlf. +46 (0)500 4914 50.

E-post:

hornborga.naturum@o.lst.se

eller ring til turistinformasjonen i kommunene.

Mer informasjon

Hornborgasjön – från vasshav till fågelrike av Hertzman & Larsson.

Hornborgasjön av Stefan Edman, Tore Hagman, Jan Towé.

Hornborgasjön – spennende fuglesjø i rik kulturbygd

I det mektige kulturlandskapet ved Västergötlands platåfjell ligger Hornborgasjön. Denne berømte fuglesjøen, revet opp av sjøsenkninger, har takket være en omfattende og unik restaurering gjenerobret sin stilling som et av Sveriges viktigste områder for rastende og hekkende våtmarksfugler. Tranenes yre vårlek lokker over 100 000 besøkende hvert år.

Hornborgasjön er et drøyt 4 000 hektar stort naturreservat. Det omfatter først og fremst innsjøen og strandene rundt, men også deler av den dyrkede marken øst for sjøen.

Formålet med reservatet er å verne hekkende og rastende våtmarksavhengige fuglearter. Det lille kulturlandskapet rundt sjøen, med sine mange fornminner og steinmurer, skal også bevares. Du trenger ikke være fuglekikker for å nyte innsjøen. Fuglene utgjør naturligvis en betydelig del av Hornborgasjöns rikdommer, men her finnes også en levende våtmark i alle

dens former, vakkert landskap, rik historie og menneskelige avtrykk fra tidligere bosetninger.

Service: I naturreservatet finnes det parkeringsplasser, toaletter, stier, fugletårn, gjemmesteder, informasjonslokaler og kafeteria.

Naturum: Ved Fågeludden er det et naturum, besøkssenter, med utstilling om sjøen, kafeteria, fugletårn med heis, lysbildeframvisning m.m.

De trolske våtmarkene skaper en spennende stemning.

Jan Towé

Tore Hagman

Naturum i særegen pagode.

Ved sjøens sørvestre ende ligger Naturum. Åpent under tranedansen – fra midten av mars til slutten av april. Her har tranekikking vært en folkefest siden begynnelsen av 50-tallet. Hit kommer det minst 150 000 besøkende hver vår. Alle vil se tranenes yre dans, høre dem skrike i vilden sky og kjenne at nå har våren kommet.

Tårn: Fra tårnet i Hornborga Naturum kan man se blant annet en av Sveriges største hettemåkekolonier, ringnebbdykkere, ender og en mengde sothøner. Rundt sjøen finnes det

Jan Tøve

Traneflokken bringer bud om vår.

også et antall besøkssteder med parkering og god utsikt over sjøen.

Turstier og guidede turer: Seks stier på til sammen 16 km gir deg mulighet til å oppleve sjøens varierte natur på egenhånd. Du kan også være med på guidede turer.

Gjemmesteder: Gjemmesteder av forskjellig slag finnes for å kunne se og fotografere fugler på svært nært hold. En del må forhåndsbestilles via Naturum.

Spesielle aktiviteter: I mai, juni og september arrangeres særskilte kveldsvandring. Meld interesse til Hornborga Naturum på telefon +46 (0)500 4914 50 eller +46 (0)31 6052 20. I januar og februar kan man se ørn. I mars og april arrangeres egne guidede turer med fuglekikking. I tranesongen arrangeres vårmarked og kunstrunde, og om høsten er Mikkelsmess en stor kulturopplevelse.

Nærmere opplysninger om alle arrangementene finnes på www.fagelvagen.nu, www.hornborga.com og www.vastsverige.com.

OVERNATTING

I tilknytning til Hornborgasjön finnes det ulike former for overnattingstilbud: vandrerhjem, hyttegrender, privatutleide rom med frokost, pensjonater og hoteller. For nærmere informasjon, bestilling m.m., se kommunenes turistnettsider – Falköping, Skara og Skövde, samt www.fagelvagen.nu og www.hornborga.com

SERVERING

Rundt Hornborgasjön er det flere muligheter for mat- og kaffeservering. Noen steder kan man få hjemmelaget mat med gårdens egne, økologisk dyrkede grønnsaker. For nærmere informasjon, veibeskrivelse m.m., se www.fagelvagen.nu og kommunenes nettsider: www.skara.se, www.skovde.se, www.falkoping.nu. Ved Fågeludden kan du nyte utsikten over fuglelivet og samtidig innta vafler, kaffe, smørbrød og kaker.

ANDRE BESØKSMÅL

Det finnes mye å se og gjøre i områdene rundt Hornborgasjön. Varnhems klosterkirke og klosterruin, Ekornavallens gravfelt og Gudhems klosterruin, Axevalla hede og travbane, Skara domkirke og sommerland og platåfjellene Billingen og Möseberg. Det finnes mange naturreservat i distriktet. Innsjøen Östen er en annen fin fuglesjø i nabolaget. De nærliggende byene Skara, Skövde og Falköping tilbyr også mange fornøyer. Les mer på www.fagelvagen.nu og www.vastsverige.com

25 Picture Press / Ina Agency

Sothøner, typisk art for Hornborgasjön.

Torbjörn Arvidsson / TioFoto

▲ Hettemåke.

Traner. ►

Jan Tøve

Naturvernarbeidet i Norden

DANMARK

Danmark fikk sin første naturfredningslov i 1917. Siden er mange områder blitt fredet, både for det estetiske og for å bevare verdifulle kulturminner og levesteder for Danmarks ville planter og dyr.

I dag er naturbeskyttelsesloven og planloven de viktigste lovene for å beskytte og gjenopprette natur og landskap. Gjennom naturbeskyttelsesloven kan det opprettes nye fredninger, og loven er med på å hindre at flere naturområder blir oppdyrket. Lovene skal også sikre åpne landskap og spesielle områder som f.eks. langs skogbryn, kyster og fortidsminner – mot tilfeldig bebyggelse.

Mange havområder, kyster, elvedaler, hedemarker og skoger er Natura 2000-områder. Natura 2000-områder er underlagt internasjonale avtaler. Det har stor betydning for å bevare naturen i Danmark.

Danmark har også i de siste 15 årene brukt mye resurser på å gjenskape natur, spesielt vannløp, sjøer og våtmark.

Noen av de største og mest kjente prosjektene er Veststadil Fjord og Skjern

Enge i Vestjylland – som også er støttet av EU. De nye naturområdene har stor rekreativ verdi og har skapt nye levesteder for plante- og dyrearter som ellers er i tilbakegang i Danmark.

I dag gjenskapes det stadig våtområder, blant annet som hjelp for å redusere forensingen fra landbruket.

Danmark har ikke nasjonalparker, slik som en kjenner det fra andre steder i Norden, men den danske regjeringen har siden 2002 arbeidet med å avklare om nasjonalparker også skal innføres i Danmark.

Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
Danmark
Tlf: +45 3947 2000
www.skovognatur.dk

FINLAND

Naturvernområdene bidrar til å bevare naturens mangfold. Naturvernområdene i Finland kan ligge både på statlig og privateid grunn. De fleste naturvernområdene i Finland er statlig grunn. Naturvernområdene kan bestå av nasjonalparker, naturparker og andre naturvernområder. De reguleres av lover eller forordninger. Den såkalte "Forststyrelsen" tar hånd om statens naturvernområder og andre områder og har ansvar for at utrydningstruede arter bevares for kommende generasjoner. I disse områdene tilbys friluftsfolk også ulike former for rekreasjonstilbud.

Naturvernområdene, ødemarkene og utfartsområdene danner kjernen i verneområdenettverket som er etablert på statens grunn. Ødemarksområder er etablert på statens grunn i Lappland gjennom ødemarksloven. Loven om friluftsliv ligger til grunn for de statlige utfartsområdene rundt om i Finland. Nesten alle disse områdene inngår i EUs Natura 2000-nettverk. Det nasjonale verneområdenettverket kompletteres av naturvernområder på privat grunn. Naturvernet fremmes gjennom avtaler og samarbeid på tvers av verneområder og landegrensene.

Nettverkstjenesten Luontoon.fi informerer om alle nasjonalparker, statlige utfartsområder, nordlige ødemarker, naturum og andre servicepunkter for publikum. Den nettbaserte tjenesten publiseres på finsk, svensk, samisk og engelsk.

METSÄHALLITUS
FORSTSTYRELSEN

Forststyrelsen
Luontopalvelut
PL 94
01301 Vanda
Finland
Tlf: +358 (0)205 6441 00

luontoon.fi

www.luontoon.fi
www.metsa.fi

NORGE

De fleste verneområdene i Norge er enten naturreservat, nasjonalparker eller landskapsvernområder. Naturreservatene har det strengeste vernet, men utgjør de minste områdene. For å sikre store områder som er viktige for planter og dyr, slik at det biologiske mangfoldet ikke foringes, samt for å ta vare på spesielle landskap, opprettes nasjonalparker. Dette er ulikt en del andre land, eksempelvis Sverige, der opprettelse av naturreservat brukes både for store og små områder når det er naturkvalitetene som er fokus for vernet. I tillegg til naturreservat og nasjonalparker finnes det i Norge flere landskapsvernområder. Dette er gjerne store områder, men med mindre strengt vern enn nasjonalparkene. Alle tre områdetypene kan bestå av både privat og statseid grunn. Norge har også områder som står på UNESCOs verdensarvliste i tillegg til internasjonalt vernede våtmarksområder, såkalte Ramsar-områder.

Rondane nasjonalpark var den første nasjonalparken i Norge og ble opprettet i 1962. I dag, våren 2006 finnes det 25 nasjonalparker som tilsammen utgjør nesten 7% av Norges landareal. Til sammenligning finnes det 1746

naturreservat, men som bare dekker drøyt 1% av Norges areal. De 159 landskapsvernområdene dekker nesten 4,5 % av Norges areal. I tillegg er det 29 verneområder på Svalbard. 7 av dem er nasjonalparker og 6 er store naturreservat. Totalt er så mye som 65% av Svalbards areal vernet!

Direktoratet for naturforvaltning har et overordnet ansvar for alle verneområder. Se www.norgesnasjonalparker.no. De fleste verneområdene i Norge forvaltes av fylkesmannen. Noen få naturreservat og landskapsvernområder er forvaltet av kommunen. Alle verneområder i Norge etableres av regjeringen etter omfattende prosesser.

Direktoratet for naturforvaltning
Tungasletta 2
N-7485 Trondheim
Norge
Tlf: +47 73580500
www.dirnat.no
www.norgesnasjonalparker.no

ISLAND

På Island startet vernet av naturområder for ca 75 år siden, dvs. da en spesiallov for Þingvellir nasjonalpark trådte i kraft i 1930. Det neste området ble vernet i 1940, og siden 1960 har antallet vernede områder økt betraktelig etter at den nye naturvernloven trådte i kraft i 1956. I dag er det nesten 100 vernede områder på Island, derav fire nasjonalparker. De fleste områdene faller inn under kategoriene naturreservater og naturmonumenter, men også landskapsparker og habitater er vernet. Tre områder er vernet i henhold til spesialloven vedtatt av nasjonalforsamlingen, inkludert Þingvellir nasjonalpark. Hensikten med vernet av disse områdene varierer, avhengig av naturlige karakteristikk og verneformål. I dag utgjør verneområdene ca. 8,5 % av Island.

I 1999 ble naturvernloven revidert, og det ble for første gang innført en naturvernstrategi. Miljøvernministeren skal hvert femte år utarbeide en naturvernstrategi for hele landet som oversendes nasjonalforsamlingen. Naturvernstrategien skal inneholde relevant informasjon om naturområder som anses som verneverdige. Planen skal beskrive de unike egenskapene til områdene og deres betydning for landets naturlige miljø.

Den første naturvernstrategien (2004–2008) ble vedtatt av nasjonalforsamlingen i 2004. I henhold til strategien er det 14 områder som forhåpentligvis

vil bli vernet i løpet av det angitte tidsrommet. Disse områdene omfatter noen av de viktigste fugleområdene i landet og viktige områder for en rekke sjeldne og truede planteslag samt noen viktige geologiske områder.

Det er det islandske miljøvern direktoratet (Umhverfisstofnun) som legger frem forslag til og planer for å erklære et område for vernet. Når det er oppnådd enighet, oversendes saken til miljøvernministeren for vedtak.

Umhverfisstofnun
Suðurlandsbraut 24
IS-108 Reykjavík
Island
Tlf: +354-591-2000
www.ust.is

Miljøvern departementet
Skuggasund 1
IS-150 Reykjavík
Island
Tlf: +354 545 8600
www.umhverfisraduneyti.is

SVERIGE

Natura 2000 er EUs nettverk av verneverdige naturområder i Europa. I Sverige finnes nær 4 000 Natura 2000-områder, tilsvarende et areal nærmere 20 ganger så stort som Gotland. Det svenske nettverket omfatter perler som alvarmarker på Öland, fjorder i Bohuslän, frodige rasskråninger i Västergötland, Tivedens urskoger og Sareksskogens vidder. Flere områder er valgt ut fordi de er viktige leveområder for truede arter. Et eksempel på det er eremitten (*Osmotherma eremita*) som trives i Östergötlands eikehager, norne som blomstrer i Nord-Sveriges barskoger, og rødskummen som roper i Skånes sjøsiv.

Ca. 60 prosent av Sveriges Natura 2000-områder er allerede i dag vernet som naturreservater eller nasjonalparker.

Nasjonalpark er av de største hedersbetegnelser et område kan få, og består av representative landskapstyper som bevares i naturlig tilstand, men også av naturskjønne, unike miljøer som kan gi sterke naturopplevelser. Naturvårdsverket tar beslutninger om skjøtselen av Sveriges nasjonalparker og foreslår nye parker. Beslutning om opprettelse tas av nasjonalforsamlingen, riksdagen. Landets ni første nasjonalparker ble opprettet i 1909 som de første i Europa. Naturreservat er den mest brukte verneformen

Naturreservat kan omfatte privat eiendom så vel som mark i allmenn eie. Vernebestemmelser "skreddersys" for hvert reservat og varierer sterkt fra reservat til reservat, avhengig av hvilke motiver som ligger bak opprettelsen av reservatet.

Beslutning om reservatopprettelse tas av länsstyrelsen (fylkesadministrasjonen) eller kommunen.

Kulturresevat er en verneform som opprettes for å bevare verdifulle kulturlandskap.

I Sverige er 11,5 % av landarealene vernet. Det finnes nå 28 nasjonalparker og 2700 naturreservater i landet.

Les mer om naturvern, friluftsliv og vernet natur på Naturvårdsverkets nettsider: www.naturvardsverket.se, eller på nettsidene til den enkelte länsstyrelse. Der kan du finne nærmeste naturreservat!

Naturvårdsverket
Blekholtsterrassen 36
SE-106 48 Stockholm
Tlf: +46 (0)8 698 10 00
www.naturvardsverket.se

norden

Nordisk Ministerråd

Store Strandstræde 18
DK-1255 København K
www.norden.org

Naturen er den viktigste årsaken til at turister kommer til Norden

Danmark lokker med det vidstrakte Vadehavet, nyetablerte vadefuglområder, havet og øyenes lange kyster med sanddyner, klipper og sandstrender. Isbreer, fjell og fjorder er blant de mange naturfenomenene som trekker turister til Norge. Høylandet, vulkaner, geysirer og andre geologiske fenomener lokker turister til Island. Til Sverige kommer turistene for å oppleve fjell, skog og store vidder, og Finland er kjent for å være landet med tusenvis av sjøer og for det eksotiske Lappland.

Over hele Norden finnes det et stort antall nasjonalparker og naturreservater. Områdene har blitt vernet for å beskytte naturen, dyrelivet og plantelivet, men også for å gi de besøkende naturopplevelser når den nordiske naturen er på sitt beste.

Brosjyren viser et utvalg av Nordens fremste områder for naturturisme. De er alle beskyttet i henhold til naturvernlovgivningen. Brosjyren skal vekke interesse for og formidle kunnskap om verneområdenes verdier. Den informerer om verneområdene, hvor de ligger, hvilke kvaliteter de har, hvordan man kommer seg dit, og hva man kan oppleve og gjøre der. Brosjyren gir også informasjon om overnattingssteder, serveringssteder og andre besøksmål i tilknytning til de aktuelle områdene. Brosjyren er ment å gi en god beskrivelse av områdene som presenteres.

Last ned brosjyren på ditt eget språk fra Nordisk ministerråds nettsider:
www.norden.org

Den kan fritt lastes ned og spres. Du kan også bestille en gratis papirutgave av den 48 sider lange brosjyren fra samme adresse.

Hvis du vil vite mer om ditt eget lands verneområder, se følgende nettsider:

Danmark: www.skovognatur.dk

Finland: www.luontoon.fi og www.utinaturen.fi

Island: www.ust.is

Norge: www.dirnat.no

Sverige: www.naturvardsverket.se

ANP 2006:734

ISBN: 92-893-1325-0

Nordisk ministerråd er de nordiske regjeringenes og ministrenes samarbeidsorgan. I det nordiske samarbeidet inngår Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige, samt Færøyene, Grønland og Åland. Regionen har ca. 24 millioner innbyggere og sju offisielle språk.